

BOSNA I HERCEGOVINA

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

IZVJEŠTAJ O RADU

**DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2012. GODINI**

Bosna i Hercegovina

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠTAJ O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2012. GODINI**

Tuzla, decembar 2012. godine

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE.....	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI.....	7
3.1	Pravila DERK-a	7
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK	9
3.3	Postupci izdavanja licenci	12
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata	13
3.5	Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sistema	15
3.6	Postupci određivanja tarifa.....	18
3.7	Tržište električne energije	20
3.8	Energetska statistika.....	28
3.9	Ostale aktivnosti.....	30
4.	MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI.....	35
4.1	Energetska zajednica.....	35
4.2	Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA.....	44
4.3	Asocijacija mediteranskih energetske regulatora – MEDREG.....	45
4.4	Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER	47
4.5	Međunarodna mreža energetske regulatora – IERN.....	48
5.	REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ	51
6.	OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2013. GODINI	53
PRILOZI		
A:	Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine	57
B:	Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine.....	59
C:	Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine.....	61

*“...postoje problemi koji su po prirodi toliko tehnički da ni sudska niti zakonodavna tijela nisu kompetentna da ih rješavaju...
...oni traže specijalistička znanja posebno obučenih stručnjaka.”*

(1930. godina, riječi zastupnika Celler-a kojima je obrazloženo jačanje nadležnosti američkog federalnog energetskeg regulatora)

1. UVOD

Energetski sektor na globalnom i lokalnom planu prolazi kroz period značajnih promjena osmišljenih da promoviraju njegov održivi razvoj. Odluke koje i na nacionalnom i na evropskom nivou donose kreatori politika, regulatori, kompanije i kupci utječu jedne na druge i određuju kako zadovoljavati potrebe za energijom, po kojoj ekonomskoj cijeni i po kojoj cijeni po okoliš. Promjene djeluju na način proizvodnje, transporta i potrošnje energije i imaju utjecaj na sadašnji trenutak ali i na buduće generacije.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je nezavisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i ravnopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sistema i međunarodnom trgovinom električnom energijom, kao i nad proizvodnjom, distribucijom i snabdijevanjem električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH.

DERK je neprofitna institucija i finansira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

Elektroenergetski sektor Bosne i Hercegovine i u 2012. godini obilježen je prihvatanjem evropskih energetske tržišnih principa i aktivnostima čiji je imperativ sigurnost snabdijevanja, konkurencija i održivost. Primjena energetske pravne tečevine Evropske unije o internom energetske tržištu i dalje predstavlja zadaću za institucije u Bosni i Hercegovini, ali i rješenje za kompleksne odnose u sektoru.

Zajednički interesi Evropske unije i Energetske zajednice, ali i BiH, naglašavani su u brojnim prilikama, a posebno 15. juna 2012. godine – “Danu BiH u Energetskoj zajednici”. Tom prilikom je preko sedamdeset visokih dužnosnika i predstavnika Sekretarijata Energetske zajednice, Vijeća ministara BiH i vlada na nižim nivoima, resornih ministarstava, regulatora i energetske kompanija, potvrdilo interes BiH da bude ravnopravan partner u regiji i u EU, te da je njen energetski sektor u većoj mjeri integriran u EU nego drugi privredni sektori, ali i da je do njegove potpune integracije preostao napredak u ispunjenju još mnogo preuzetih obaveza.

Kao dio ovih procesa i BiH je u 2012. godini činila iskorake ka integraciji tržišta aktivnim učešćem u uspostavi Projektne kompanije Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Evrope i efikasnijem planiranju i razvoju energetske infrastrukture u Energetskoj zajednici prihvatanjem njene regionalne Strategije. BiH je izrazila spremnost da realizira pravni okvir Energetske zajednice proširen direktivama i uredbama EU i u domenu obnovljivih izvora, obaveznih naftnih rezervi i statistike.

Elektroenergetski sistem BiH je u toku 2012. godine radio stabilno, osim u februaru, kada je zbog izuzetno obilnih snježnih padavina praćenih veoma niskim temperaturama dolazilo do većeg broja kvarova na prijenosnoj mreži. Poremećaj sigurnosti snabdijevanja u cijeloj regiji odrazio se i na BiH. Ipak, sektor je u cjelini uspješno prebrodio izazove rada u izuzetno nepovoljnim vremenskim uvjetima, a očuvanju tehničke stabilnosti sistema pomoglo je funkcioniranje PHE Čapljina radom u pumpnom i proizvodnom režimu.

Ukupna proizvodnja u BiH u 2012. godini iznosila je 12.935 GWh, što je smanjenje od 7,9% u odnosu na prethodnu godinu. Posljedica je to nepovoljnih hidroloških prilika drugu godinu zaredom, ali i niže raspoloživosti proizvodnih jedinica u termoelektranama zbog neplaniranih i planiranih zastoja (redovni remont, rekonstrukcije). Proizvodnja električne energije u hidroelektranama iznosila je svega 4.149 GWh, što je 4,1% manje nego 2011. godine, a u termoelektranama 8.620 GWh (10,1% manje nego u prethodnoj godini).

Ukupno ostvarena potrošnja, najveća do sada, iznosila je 12.624 GWh, odnosno 0,3% više nego u prethodnoj godini, te je ostvaren suficit od 311 GWh. Kupci priključeni na prijenosnu mrežu preuzeli su 2.702 GWh ili 2% manje, a kupci na distributivnoj mreži 9.533 GWh, što je 0,6% više nego prethodne godine.

Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sistema u 2012. godini iznosilo je 2.143 MW, i manje je od historijskog maksimuma od 2.173 MW postignutog 31. decembra 2010. godine u 18 sati.

Nastavljeni su pozitivni trendovi kada su u pitanju gubici električne energije na prijenosnoj i distributivnoj mreži. Prijenosni gubici su iznosili 308 GWh, odnosno 1,84% u odnosu na ukupnu energiju na prijenosnoj mreži i u apsolutnom iznosu manji su za 16 GWh u odnosu na prethodnu godinu. Distributivni gubici su također smanjeni i iznosili su 1.188 GWh ili 12,5% u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniži nivo u prethodnih dvadeset godina.

Ukupno je izvezeno 1.569 GWh, što je smanjenje od 39,5% u odnosu na 2011. godinu. Ukupan uvoz iznosio je 1.245 GWh i veći je 13,5% od uvoza za 2011. godinu. Registrirani tranzit električne energije preko prijenosne mreže BiH iznosio je 2.111 GWh, što je smanjenje od 9,6% u odnosu na prethodnu godinu.

Maloprodajno tržište električnom energijom u BiH i dalje karakterizira dominacija elektroprivreda koje tradicionalno snabdijevaju 1.475.934 kupaca, svaka na svom (*de facto* ali ne i *de iure*) ekskluzivnom geografskom području.

Izvještaj o radu DERK-a u 2012. godini omogućava pregled ciljeva više programa i projekata raznih institucija a naročito Evropske komisije i Energetske zajednice, koji podupiru realizaciju obaveza energetske sektora BiH.

Revizijski izvještaj za još jednu poslovnu godinu ukazuje da DERK racionalno raspolaže svojim sredstvima, na tragu preporuka i zahtjeva nadležnih radnih tijela i oba doma Parlamentarne skupštine BiH, objektivno i istinito prikazujući njihov utrošak i stanje.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je osnovala Parlamentarna skupština BiH donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Mirsad Salkić, sa drugim mandatom od 5 godina (od 30. decembra 2009. do 29. decembra 2014. godine), i
- Nikola Pejić, sa mandatom od 5 godina (od 25. septembra 2007. do 24. septembra 2012. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- Milorad Tuševljak, sa mandatom od 5 godina (od 10. augusta 2011. do 9. augusta 2016. godine).

Uočljivo je da je 24. septembra 2012. godine istekao prvi petogodišnji mandat jednom članu Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine. Imajući u vidu da je Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH definirano da Komisija radi u punom sastavu i da odluke donosi konsenzusom, a uvažavajući dosadašnju praksu, Nikola Pejić nastavlja obavljati funkciju člana Komisije do završetka procedure za imenovanje-reimenovanje jednog člana Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine.¹

Od uspostave Državne regulatorne komisije za električnu energiju njeni članovi se na ravnopravnoj osnovi rotiraju na funkciji predsjedavajućeg svake godine. Ovu funkciju do 30. juna 2012. godine obavljao je Nikola Pejić. Milorad Tuševljak aktuelni je predsjedavajući Komisije do 30. juna 2013. godine, nakon čega će ga na toj funkciji zamijeniti Mirsad Salkić.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju organiziran je u četiri sektora:

- Sektor za tarife i tržišta,
- Sektor za licence i tehničke poslove,
- Sektor za pravne poslove,
- Sektor za finansijsko-administrativne poslove.

¹ U vrijeme izrade ovog izvještaja postupak izbora jednog člana Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine nalazi se u proceduri u Vladi ovog entiteta. Nakon što prijedlog Vlade potvrdi Parlament Federacije BiH, nominacija se dostavlja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, koje predlaže imenovanje Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Korištenjem raznovrsnih oblika nadgradnje znanja i iskustva, odnosno jačanjem svojih stručnih kapaciteta DERK prati zahtjeve regulatorne prakse. Nova znanja se stječu na različitim stručnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima, u zemlji i inostranstvu, kao i učenjem na daljinu (eng. *distance e-learning*), koje postaje sve dominantije u praksi Komisije. Stalan doprinos stručnom usavršavanju predstavljaju stručne radionice u organizaciji Sekretarijata Energetske zajednice, obrazovni programi Regionalne asocijacije energetske regulatora (ERRA) i Škole regulacije u Firenci (FSR), te seminari Direkcije za evropske integracije, koji su u funkciji pristupanja i integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju.

Svoj doprinos edukaciji u sektoru energije i u 2012. godini dala je i Agencija za međunarodnu saradnju SAD (USAID), kroz projekat *Asistencija regulativi i reformi energetskega sektora (REAP)* u okviru kojeg su krajem godine održani Seminar o tržišnim procesima u elektroenergetskom sektoru i Seminar o analizi dijagrama opterećenja. Na seminarima su, osim predstavnika regulatornih komisija, prisustvovali predstavnici svih ključnih institucija elektroenergetskog sektora u BiH, uključujući nadležno državno i entitetska ministarstva, Vladu Brčko Distrikta BiH, sve tri elektroprivrede i Komunalno Brčko, Nezavisnog operatora sistema BiH i Elektroprijenosa BiH.

Poseban doprinos razmjeni stručnih znanja u 2012. godini predstavljaju dva stručna savjetovanja u čijoj je organizaciji učestvovala Parlamentarna skupština BiH, a na kojima su predstavnici DERK-a imali zapažena izlaganja:

- “Okvir, koristi i troškovi obnovljivih izvora energije na zapadnom Balkanu” – regionalni simpozij koji je organizirala Zajednička komisija za ekonomske reforme i razvoj oba doma PS BiH u saradnji sa fondacijom Konrad Adenauer,
- “Nezavisna i regulatorna tijela u Bosni i Hercegovini” – stručno savjetovanje koje su organizirale ustavnopravne komisije oba doma PS BiH, uz podršku Misije OSCE u BiH i USAID-ovog *Projekta jačanja Parlamentarne skupštine BiH*.

DERK će i dalje razvijati ljudske potencijale kroz već afirmirane ali i kroz nove metode obuke, te upotrebu savremene tehničke opreme. Opravdanost ovakvog opredjeljenja potvrđuju do sada stečena profesionalna znanja i iskustva iz regulatorne prakse, koje osoblje sa uznapredovanim informatičkim, komunikacijskim i prezentacijskim vještinama sve uspješnije izlaže i na regionalnim međunarodnim stručnim skupovima.

Izveštaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2011. godini, razmatran je i usvojen na sjednicama oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine,

- na 27. sjednici Predstavničkog doma održanoj 10. maja 2012. godine, većinom glasova prisutnih, uz jedan glas protiv i jedan uzdržan,
- i na 15. sjednici Doma naroda održanoj 15. maja 2012. godine, jednoglasno.

Pored stručnog usavršavanja svojih zaposlenika, DERK je, na adekvatan način, informirao i prenosio iskustva iz regulatorne prakse zaposlenicima reguliranih kompanija, a učestvovao je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji. DERK je također prepoznao potrebe i radio na pružanju kvalitetnih stručnih informacija o energetske sektoru i njegovoj reformi, ne samo specijalistima iz sektora nego i općoj javnosti.

U radu DERK-a stvaraju se velike količine raznovrsne dokumentacije. Broj dokumenata i informacija je u stalnom porastu. Čuvanje, vrednovanje, izlučivanje i zaštitu registratorske građe DERK kao njen stvaralac organizira pod stručnim nadzorom Arhiva Bosne i Hercegovine. Ovakva kooperacija omogućava da se ovi procesi odvijaju po strukovnim principima, znanjima i preporukama i kroz međusobno upoznavanje dviju institucija.

Tokom 2012. godine Upravni inspektorat Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine izvršio je dva upravna inspekcijska nadzora u DERK-u, jedan po službenoj dužnosti, u primjeni propisa o načinu vođenja evidencija u oblasti rada i u organizaciji uredskog poslovanja, a drugi na zahtjev pojedinca da Upravni inspektorat obavi nadzor nad primjenom propisa o radu u pogledu prava zaposlenika na obrazovanje i usavršavanje. Nadzori su okončani bez utvrđenih nepravilnosti i nedostataka u radu, odnosno bez povreda zakona ili bilo kojeg propisa čije izvršenje Upravni inspektorat nadzire.

U izvještajnom periodu je samo tehnički neispravna ili otpisana i funkcionalno zastarjela oprema zamjenjivana novom.

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tokom 2012. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 19 redovnih sjednica, 35 internih sastanaka i organizirala 14 javnih rasprava, od čega je jedna imala formalni karakter.

U izvještajnom periodu Komisija je usvojila ili odobrila više dokumenata. Ovaj izvještaj predstavlja najznačajnije od njih koji su, u pravilu, usvajani kroz procese javnih rasprava.

Otvorenost prema javnosti kroz konsultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti temeljna je orijentacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu međusobne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela za električnu energiju u Bosni i Hercegovini.

3.1 Pravila DERK-a

Pravilnik o dopunama Pravilnika o priključku

Pravilnik o priključku propisuje procedure za priključak novih objekata proizvođača ili kupaca na prienosnu mrežu naponskih nivoa 400, 220 i 110 kV, priključak objekata na sredjenaponski nivo 35, 20, 10 i 6 kV u trafostanicama 110/x kV Elektroprijenosu BiH, kao i procedure u slučaju povećanja instalirane snage priključka, dogradnje ili rekonstrukcije postojećih objekata.

Problematika izgradnje i priključenja vjetroelektrana na prienosni sistem je već duži period prisutna u Bosni i Hercegovini. U okviru svojih ovlaštenja i DERK se uključio u njeno uređivanje, sa namjerom da svojim inicijativama potakne i pomogne brže uspostave nedostajućeg okvira za izgradnju i priključenje vjetroelektrana na elektroenergetski sistem BiH. U ispunjavanju ovog cilja uvažena su realna tehnička ograničenja u skladu sa rezultatima studije "Analiza integracije vjetroelektrana u elektroenergetski sistem i tržišna pravila".

Pored studije, donošenju Pravilnika prethodilo je prihvatanje Procjene granične snage integracije vjetroelektrana za priključak na prienosnu mrežu, kao i odobravanje Indikativnog plana razvoja proizvodnje.

Pravilnik o dopunama Pravilnika o priključku usvojen je u julu 2012. godine, nakon provedenog postupka, koji je uključio i opću javnu raspravu o prijedlogu dokumenta.

Na redovnim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlaštenjima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne prirode.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih lica i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u toku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na osnovu kojih bi DERK mogao riješiti spor ili određene zahtjeve, održava se formalna rasprava.

Redovne sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

Pravilnik o licencama

Pravilnikom o licencama definiraju se uvjeti i kriteriji za izdavanje licenci Državne regulatorne komisije za električnu energiju, te procedure podnošenja zahtjeva, pregleda zahtjeva i dodjele, suspenzije i ukidanja licenci. Izrada novog Pravilnika o licencama (prethodni Pravilnik koji regulira ovu materiju donijet je u aprilu 2005. godine) prevashodno je nastala iz potrebe realizacije proširenih ovlaštenja DERK-a i upotpunjavanja cjelovitosti regulatornog okvira u domenu proizvodnje, distribucije i snabdijevanja električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH, umjesto u istu svrhu primjenjivanih privremenih pravila.

Ujedno, iskorištena je prilika da se na osnovu dosadašnjih iskustava poveća ekspeditivnost samog procesa izdavanja licenci u slučajevima kada ne postoje sporna pitanja ili primjedbe javnosti, a da su pri tome zadržani svi mehanizmi transparentnosti postupka. Pravilnik je, u cilju praćenja jedinstvenog tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini, a na osnovu ovlaštenja u stvaranju i održavanju konkurentnog tržišta, ustanovio Registar trgovaca sa informacijama o svim licenciranim trgovcima električnom energijom u Bosni i Hercegovini.

Novi Pravilnik o licencama usvojen je u oktobru 2012. godine.

Odluka o određivanju obrazaca za podnošenje zahtjeva za izdavanje licenci

Novi Pravilnik o licencama pojednostavio je postupak izdavanja licenci, te promijenio i u značajnoj mjeri reducirao broj neophodnih dokumenata koji se podnose u postupku izdavanja licence. U istom cilju su prilagođeni i obrasci koje su podnosioci zahtjeva za dodjelu licence do sada koristili, ali i upotpunjeni novim za licenciranje reguliranih djelatnosti na području Brčko Distrikta BiH.

Odluka kojom je DERK propisao naziv, formu i sadržaj devet obrazaca zahtjeva za izdavanje licenci u postupcima koje provodi donijeta je u novembru 2012. godine.

Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o određivanju obrazaca za dostavljanje podataka u tarifnom postupku

Kako bi na efikasan način mogao provoditi regulaciju tarifa za distribuciju električne energije i tarifa za snabdijevanje nekvalificiranih kupaca električne energije na području Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, DERK je pristupio izradi dodatnih obrazaca koji treba da omoguće preduzeću

“Komunalno Brčko” da na jednostavan način u okviru tarifnog zahtjeva dostavlja sve potrebne podatke o elektrodistributivnoj djelatnosti i djelatnosti snabdijevanja nekvalificiranih kupaca.

Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o određivanju obrazaca za dostavljanje podataka u tarifnom postupku usvojena je u oktobru 2012. godine.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Indikativni plan razvoja proizvodnje za period 2013 – 2022. godina

Indikativni plan razvoja proizvodnje se izrađuje svake godine za desetogodišnji period. Svrha plana je da informira sadašnje i buduće korisnike elektroenergetskog sistema o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istovremeno, ovaj plan koristi se i kao jedan od osnova za izradu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže u Bosni i Hercegovini*, koji se, obuhvatajući i problematiku novih prekograničnih vodova, također treba izrađivati svake godine pokrivajući period od deset godina.

Osnovni cilj Indikativnog plana razvoja proizvodnje je analiza bilansa snage i energije na prijenosnoj mreži za narednih deset godina, prvenstveno za zadovoljenje domaćih potreba. Izrada ovog dokumenta je i u funkciji ispunjavanja obaveza prema Evropskoj mreži operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (eng. *European Network of Transmission System Operators for Electricity – ENTSO-E*). Nezavisni operator sistema u BiH, kao i svi drugi operatori sistema udruženi u ENTSO-E, ima obavezu da dâ svoj doprinos u izradi *Evropskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* (TYNDP) koji se, u skladu sa Uredbom 714/2009/EC o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, priprema svake druge godine.² U tom smislu, NOS BiH ima obavezu dostave planova razvoja elektroenergetskog sistema BiH koji su bazirani na potrošnji, proizvodnji koja uključuje i nove izvore, te planiranim pojačanjima interne prijenosne mreže i interkonektora. Navedene aktivnosti pretpostavljaju i podrazumijevaju punu koordinaciju na regionalnom nivou uz analizu mogućih zagušenja na internoj mreži i prekograničnim vodovima.

Koristeći iskustvo u pripremi prethodnih šest indikativnih planova, NOS BiH je za izradu Indikativnog plana razvoja

² Prvi *Evropski plan razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* ENTSO-E je objavio 5. jula 2012. godine, nakon dvogodišnjeg rada. Agencija za saradnju energetske regulatora (ACER) svoj mišljenje o ovom TYNDP objavila je 5. septembra 2012. godine.

proizvodnje za period od 2013. do 2022. godine osigurao kvalitetne ulazne podatke, kojim se plan ne samo vremenski pomjerio za jednu godinu, već i ažurirao i poboljšao. U izradi Indikativnog plana korištena je studija “Analiza integracije vjetroelektrana u elektroenergetski sistem i tržišna pravila” koja je omogućila donošenje odgovarajućih prijedloga i zaključaka u vezi dinamičkog plana izgradnje vjetroelektrana u BiH. Prethodno obavljena javna rasprava o Indikativnom planu potvrdila je date prognoze potrošnje, novih proizvodnih kapaciteta i bilansa snage i energije na prijenosnoj mreži.

Analizirajući realizaciju prethodnih Indikativnih planova može se zaključiti da su bili vrlo ambiciozni u pogledu izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Međutim, u proteklom periodu nije počela izgradnja niti jednog novog proizvodnog kapaciteta sa planiranom dinamikom.

Bilansi snage i energije za narednih deset godina upućuju na neophodnost da se što prije počne sa realizacijom planirane dinamike izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Ukoliko dođe do daljeg prolongiranja rokova puštanja u pogon novih proizvodnih kapaciteta, realna je mogućnost da Bosna i Hercegovina bude suočena sa nedostajućom proizvodnjom u odnosu na ukupnu potrošnju električne energije u BiH.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u maju 2012. godine donijela Odluku o odobrenju Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period 2013 – 2022. godine. Odluka je, u skladu sa izmijenjenom dinamikom utvrđivanja i odobravanja Indikativnog plana definiranom u Mrežnom kodeksu, donesena tri mjeseca ranije u odnosu na praksu iz prethodnih godina, u cilju blagovremenog obezbjeđenja neophodnih podataka za dalje aktivnosti na planiranju razvoja, a posebno utvrđivanja *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za naredni desetogodišnji period.*

Zaključak o prihvatanju “Procjene granične snage integracije vjetroelektrana za priključak na prijenosnu mrežu”

Značaj klimatskih promjena, problematika stakleničkih gasova i globalno zagrijavanje nameću potrebu većeg korištenja obnovljivih izvora električne energije. Međutim, integraciju obnovljivih izvora u elektroenergetski sistem u velikoj mjeri prate problemi koje nose tzv. neupravljivi izvori, među kojima se naročito ističu vjetroelektrane. Zbog prirode njihovog rada one negativno utječu na regulacijske performanse sistema, pa je neophodno obezbijediti povećanu sekundarnu rezervu kako bi se kompenzirale neželjene varijacije snage uzrokovane promjenljivim intenzitetom vjetra.

Uvažavajući broj prisutnih zahtjeva za izgradnju vjetroelektrana i ograničenja zbog regulacijskih mogućnosti elektroenergetskog

sistema BiH, DERK je u saradnji sa NOS-om BiH inicirao izradu studije "Analiza integracije vjetroelektrana u elektroenergetski sistem i tržišna pravila". Polazeći od nalaza studije, NOS BiH je pripremio, a DERK zaključkom iz aprila 2012. godine, prihvatio dokument *Procjena granične snage integracije vjetroelektrana za priključak na prijenosnu mrežu*. Prema ovom dokumentu za priključak na prijenosnu mrežu BiH može se odobriti iznos instalirane snage vjetroelektrana do 350 MW do 2019. godine.

Prihvaćeni dokument je potaknuo provođenje dodatnih aktivnosti nadležnih organa na deblokiranju zastoja u postupcima izdavanja neophodnih dozvola potencijalnim investitorima za izgradnju i priključenje vjetroelektrana u BiH.

Za očekivati je da će Odluka Ministarskog vijeća Energetske zajednice iz oktobra 2012. godine o uključenju nove Direktive 2009/28/EC o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora u pravnoj tečevini Energetske zajednice, njena transpozicija u domaći zakonski okvir kao i implementacija u praksi, dati novi podstrek korištenju energije iz obnovljivih izvora u Bosni i Hercegovini.

Aktivnosti u vezi odobravanja novih Tržišnih pravila

Tržišnim pravilima uređuju se odnosi između NOS-a BiH i licenciranih učesnika na tržištu električne energije. Pravila definiraju učesnike i obim njihovih aktivnosti, kao i komercijalne odnose na elektroenergetskom tržištu. Tržišnim pravilima se definira i način na koji NOS BiH izvršava svoje obaveze, a koje se odnose na upravljanje i rad mehanizma za balansiranje, upravljanje sporazumima za nabavku pomoćnih usluga, obezbjeđenje podataka za poravnanje energetske transakcije (komercijalna mjerenja), kontrolu, praćenje i kompenzacije neželjenih odstupanja sa vanjskim kontrolnim zonama, ispostavu računa za pomoćne usluge i balansiranje i dr.

Prva Tržišna pravila pripremljena su i odobrena 2006. godine. S obzirom na regionalne promjene u oblasti koju reguliraju ova pravila, pokrenut je postupak pripreme novih Tržišnih pravila. U tu svrhu su pribavljeni i komentari odgovarajućeg Tehničkog komiteta. Tržišna pravila su izuzetno zahtjevan tehnički dokument koji uključuje osnovni koncept redizajniranja tržišta, zakonodavno-pravni regulatorni okvir uređenja tržišta, tehničke preduvjete za funkcioniranje tržišta i navodi niz procedura kojima treba urediti tehničke i komercijalne odnose među učesnicima na tržištu. Prijedlog Tržišnih pravila dostavljen DERK-u u maju 2012. godine, nije odobren.

3.3 Postupci izdavanja licenci

Tokom 2012. godine DERK je izdao jedanaest licenci za različite djelatnosti u elektroenergetskom sektoru, a u vrijeme izrade ovog Izvještaja, intenzivno radi na rješavanju još šest podnijetih zahtjeva.

Zbog isteka roka važenja prethodno izdatih *privremenih* dvogodišnjih licenci provedeni su postupci i izdate *nove* licence sa periodom važenja od pet godina, u djelatnosti međunarodne trgovine vlasnicima dosadašnjih privremenih licenci:

- “Repower Adria” d.o.o. Sarajevo (januar 2012.), i
- “HSE BH” d.o.o. Sarajevo (oktobar 2012.).

Također, licence na period važenja od pet godina obnovila su i tri elektroprivredna preduzeća:

- MH “Elektroprivreda Republike Srpske” Matično preduzeće, a.d. Trebinje (decembar 2012.),
- JP “Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne” d.d. Mostar (decembar 2012.), i
- JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo (decembar 2012.).

Privremene licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom su također dodijeljene i subjektima koji se prvi put pojavljuju sa zahtjevima:

- ČEZ BiH d.o.o. Sarajevo (februar 2012.),
- “KTG Zenica” d.o.o. Zenica (april 2012.),
- “COMSAR ENERGY TRADING” d.o.o. Banja Luka (juni 2012.),
- EL-EN SOLUTIONS d.o.o. Banja Luka (oktobar 2012.), i
- Axpo BH d.o.o. Sarajevo (novembar 2012.).

Licencu za obavljanje djelatnosti nezavisnog operatora sistema je obnovio i “Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini” Sarajevo, na period važenja od sedam godina.

U toku su postupci na obradi zahtjeva za izdavanje licenci:

- za međunarodnu trgovinu: “PETROL BH OIL COMPANY” d.o.o. Sarajevo, “ENERGY FINANCING TEAM” d.o.o. Trebinje i PROPECTIO ENERGIJA d.o.o. Široki Brijeg,
- za obavljanje djelatnosti prijenosa električne energije: “Elektroprijenos Bosne i Hercegovine”, a.d. Banja Luka,
- za obavljanje djelatnosti distribucije električne energije u Brčko Distriktu BiH: JP “Komunalno Brčko” d.o.o. Brčko Distrikt BiH, i

- za obavljanje djelatnosti snabdijevanja električnom energijom nekvalificiranih kupaca u Brčko Distriktu BiH: JP “Komunalno Brčko” d.o.o. Brčko Distrikt BiH.

Kao vlasnici licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom, registrirani su i EZPADA d.o.o. Čapljina, “GEN-I” d.o.o. Sarajevo, “Rudnap” d.o.o. Banja Luka, “Interenergo” d.o.o. Sarajevo, “KORLEA” d.o.o. Mostar, “Alpiq Energija BH” d.o.o. Sarajevo, te “ALUMINIJ” d.d. Mostar i “B.S.I.” d.o.o. Jajce (uvoz električne energije za vlastite potrebe).

“Elektroprijenos Bosne i Hercegovine” a.d. Banja Luka je svake godine pa i ove u odnosu na stanje prethodne godine ažurirao i prijavljivao promjene u Pregledima objekata koje koristi u obavljanju djelatnosti prijenosa električne energije, kao i u Pregledima dalekovoda koji nisu u vlasništvu Elektroprijenosa BiH i nisu u funkciji prijenosa električne energije u BiH, o čemu je DERK u aprilu 2012. godine donio odgovarajuće zaključke.

3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

Tokom godine DERK prati usklađenost djelovanja licenciranih subjekata sa propisanim uvjetima korištenja licenci, prije svega nadzorom reguliranih djelatnosti koje obavljaju NOS BiH, Elektroprijenos BiH i JP “Komunalno Brčko”. Praćenje aktivnosti vrši se analizom redovnih i vanrednih izvještaja koje podnose svi licencirani subjekti, kao i putem posjeta vlasnicima licenci, sa ili bez najave. Vlasnici licenci podnose godišnje, polugodišnje, mjesečne i dnevne izvještaje o pojedinim aktivnostima, kako onim finansijske, tako i tehničke i organizacijske prirode. Također, dostupni su i izvještaji vlasnika licenci o vanrednim pogonskim događajima u sistemu.

Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju neposredan uvid u njihove dokumente i aktivnosti, kao i izvođenje kompleksnijih analiza rada i finansijske pozicije subjekata sa stanovišta primjene odobrenih tarifa.

U skladu sa donesenim zaključcima obavljene su posjete reguliranim subjektima u funkciji regulatornog nadzora, i to:

- JP “Komunalno Brčko”,
- “Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini”, i
- “Elektroprijenos Bosne i Hercegovine”

Prva posjeta u funkciji regulatornog nadzora vlasniku privremene licence za obavljanje djelatnosti distribucije i snabdijevanja električnom energijom JP “Komunalno Brčko” obavljena je u junu 2012. godine. Tom prilikom vlasniku licence

je naročito naglašena neophodnost ispunjavanja obaveza koje se odnose na računovodstveno razdvajanje djelatnosti koje nisu vezane za elektroenergetski sektor, te obaveza da se svi prihodi po osnovu rada Radne jedinice *Elektrodistribucija* adekvatno evidentiraju, odvojeno od prihoda koje preduzeće ostvaruje svojim drugim djelatnostima (proizvodnja i distribucija vode, održavanje i uređenje javnih površina, te prikupljanje, odvoz i deponovanje komunalnog otpada). Naglašena je obaveza reguliranja vlasničkih odnosa nad osnovnim sredstvima u funkciji distribucije i snabdijevanja električnom energijom, a rješavanje ovog pitanja zatraženo je i od Vlade Brčko Distrikta BiH. Vlasniku licence je sugerirano donošenje dugoročnog plana investicija koji bi sadržavao i način obezbjeđenja neophodnih finansijskih sredstava. Regulirani subjekat je upozoren zbog uočenog značajnog povećanja troškova radne snage. Ovi troškovi, koji su drugi po veličini u ukupnoj strukturi troškova preduzeća, bit će u fokusu regulatornog nadzora i u narednom periodu. Komunalnom Brčko je naloženo da evidenciju pokazatelja kontinuiteta isporuke i komercijalnog kvaliteta vodi u skladu sa *Općim uvjetima za isporuku i snabdijevanje električnom energijom Brčko Distrikta BiH*.

Posjete Elektroprijenosu BiH i NOS-u BiH u funkciji regulatornog nadzora obavljene su u septembru 2012. godine. Nakon analize izvještaja i prikupljene dokumentacije doneseni su odgovarajući zaključci.

Od članova Uprave i Upravnog odbora NOS-a BiH je zatraženo da se striktno pridržavaju okvira odobrenih troškova, te da preduzmu sve potrebne mjere za unapređenje upravljanja troškovima i rashodima kompanije, a posebno troškovima radne snage. NOS-u BiH je naloženo i da dostavi detaljne informacije o načinu obezbjeđenja prekograničnih prijenosnih kapaciteta u određenim slučajevima, informaciju o proceduri za pomoćne usluge, dostavljanje mjesečnih izvještaja o radu *Projektne kompanije Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Evrope*. NOS BiH je zadužen da u saradnji sa elektroprivredama smanji neželjena odstupanja u ENTSO-E kontrolnom bloku u kojem participiraju Slovenija, Hrvatska i Bosna i Hercegovina (SHB blok).

Elektroprijenosu BiH je naloženo da bez odlaganja provede aktivnosti na donošenju Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže i Godišnjeg plana investicija, kao i dostavi informaciju o aktivnostima preduzetim na oročavanju dijela gotovinskih sredstava, o provođenju investicijskih aktivnosti u situaciji kada ne postoje odobreni planovi razvoja. Po zaključcima obavljenog

regulatornog nadzora, Elektroprijenos BiH treba da završi aktivnosti na usvajanju svojih dokumenata potrebnih za primjenu Pravilnika o priključku, da sačini potpunu i sveobuhvatnu analizu određenih pogonskih događaja, da konstantno unapređuje kvalitet snabdijevanja, te da NOS-u BiH osigura pristup daljinskom očitavanju brojila i sa onih lokacija sa kojih to dosada nije bilo omogućeno.

I 2012. godina je bila godina u kojoj se funkcioniranje Kompanije odvijalo uz brojne probleme. Početkom godine, na vanredno održanoj Skupštini akcionara/dioničara, dogovoreni opći principi o investiranju u prijenosnu mrežu, o broju i strukturi zaposlenih u Kompaniji, o načinu donošenja odluka Uprave i Upravnog odbora Kompanije, o vođenju politike Kompanije, o pitanju revizije Statuta i drugih internih akata Kompanije, te o pitanju izbora rukovodećih ljudi u Upravi i Upravnom odboru Kompanije, trebalo je da doprinesu etapnom prevazilaženju evidentnih problema. Zbog neslaganja između članova, kako Uprave tako i Upravnog odbora, niti jedan od zaključaka Skupštine akcionara/dioničara nije proveden u praksi.

Još jednom je DERK imao razloge da zabrinutost stanjem i blokadama u radu Kompanije ponovi i potencira Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH – kreatoru politike u pogledu elektroprijenosnog sistema u Bosni i Hercegovini, kao i entitetskim vladama – vlasnicima, odnosno članovima Skupštine akcionara/dioničara Elektroprijenosa BiH.

3.5 Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sistema

Elektroenergetski sistem BiH je u toku godine radio stabilno sa izuzetkom februara kada su se pojavili značajni problemi usljed vremenskih neprilika. Naime, zbog izuzetno obilnih snježnih padavina praćenih veoma niskim temperaturama dolazilo je do većeg broja kvarova na prijenosnoj mreži.

Podaci o neisporučenoj električnoj energiji (ENS) usljed neplaniranih prekida snabdijevanja (ENS_{nepl}), kao i neisporučenoj električnoj energiji usljed planiranih prekida (ENS_{pl}) u EES BiH za period od 2009. do 2012. godine dati su u tabeli 1. Učešće februara u parametru ENS_{nepl} (ukupna neisporučena energija usljed kvara) za 2012. godinu iznosi 72% od ukupnog godišnjeg iznosa parametra ENS_{nepl} .

Tabela 1. Neisporučena električna energija usljed zastoja na prijenosnoj mreži

	2008		2009		2010		2011		2012	
	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min
ENS _{nepI}	1.526,60	17.642	1.570,86	17.683	1.340,79	22.865	906,80	14.593	2.499,08	110.506
ENS _{pl}	2.991,66	40.241	2.252,23	35.225	2.042,28	33.842	2.106,92	36.032	1.081,15	47.807
<i>Ukupno</i>	4.518,26	57.883	3.823,09	52.908	3.383,07	56.707	3.013,72	50.625	3.580,23	158.313

Tabela 2: Prosječno vrijeme prekida na VN prijenosnoj mreži po mjesecima (min)

mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
AIT ₂₀₁₁	0,7698	0,6631	1,9833	10,9127	8,3742	10,6196	13,6533	4,2118	17,9519	15,3561	5,7561	6,4662
AIT ₂₀₁₂	1,7559	66,6730	0,9586	10,4317	11,5640	5,8708	5,6832	4,4618	13,2911	11,3357	12,6825	3,4717

Problemi u radu elektroprijenosnog sistema tokom februara 2012. godine lako su uočljivi u tabeli 2, koja sadrži podatke o kontinuitetu napajanja, odnosno prosječno trajanje prekida na visokonaponskoj prijenosnoj mreži AIT (eng. *Average Interrupted Time*).

Uzimajući u obzir obim i vrstu kvarova kao i vremenske okolnosti u kojima su kvarovi otklanjani, Elektroprijenos BiH je na kvalitetan način odgovorio izazovima koje su donijeli izuzetno nepovoljni vremenski uvjeti. U uvjetima poremećene sigurnosti rada sistema i sigurnosti snabdijevanja, funkcioniranje PHE Čapljina u pumpnom i proizvodnom režimu je dalo izuzetan doprinos očuvanju tehničke stabilnosti. U 2012. godini PHE Čapljina je sa prijenosne mreže preuzela 67,26 GWh, a predala 288 GWh.

Pored toga, radi opće sigurnosti i gašenja velikih šumskih požara širom BiH tokom ljetnih mjeseci, bila su neophodna isključenja pojedinih dalekovoda, koja su imala minimalne posljedice na isporuku električne energije krajnjim kupcima.

Tokom godine dešavalo se nekoliko ispada koji su mogli rezultirati značajnijim ugrožavanjem stabilnosti rada elektroenergetskog sistema BiH. Najznačajniji događaj ove vrste zabilježen je 26. augusta 2012. godine, kada je došlo do istovremenog ispada nekoliko dalekovoda na naponskom nivou 400 kV i 220 kV, transformatora 400/x kV, kao i većeg broja trafostanica na 110 kV naponskom nivou. Elektroprijenos BiH i NOS BiH su posebno analizirali i ovaj kvar, i preduzeli potrebne aktivnosti kako bi se preduprijedile ovakve i slične pojave u sistemu.

U elektroenergetskom sistemu BiH, tokom cijele 2012. godine su registrirani naponi iznad dozvoljenih vrijednosti, prvenstveno na 400 kV mreži, a zatim i na 220 kV mreži. Naponi na 110 kV mreži su bili u okviru dozvoljenih granica prvenstveno

zahvaljujući uspješnoj regulaciji transformatora 110/x kV pod opterećenjem.

Osnovni uzrok nastanka i trajanja previsokih napona su slabo opterećeni 400 kV dalekovodi, kako ističe studija “*Tehnoekonomski aspekti regulacije napona kao pomoćne (sistemske) usluge – identifikacija i sanacija nedozvoljenih napona na prijenosnoj mreži BiH*”. Pojava previsokih napona može za posljedicu imati skraćenje radnog vijeka opreme i postrojenja čime se povećavaju troškovi održavanja, a u nekim slučajevima i investicijski troškovi. Navedena studija daje pregled mogućih rješenja, te je potrebno nastaviti aktivnosti kako bi se preduprijedili negativni efekti pojave visokih napona na prijenosnoj mreži.

Stanje prijenosne mreže u toku 2012. godine je ostalo nepromijenjeno u odnosu na prethodnu godinu, jer novi dalekovodi ili transformatori nisu puštani u pogon.

Ukratko, može se konstatirati da je sistem odgovorio brojnim zahtjevima, odnosno da je svim korisnicima sistema omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta, a proizvođačima realizacija planiranog bilansa proizvodnje.

Kvalitet rada elektroenergetskog sistema prati se analizom podataka Elektroprijenosa BiH o tehničkim aspektima rada prijenosnog sistema, koji se pored pokazatelja kontinuiteta

Tabela 3: SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu

	2008	2009	2010	2011	2012	
SAIFI	Planirani zastoji	2,49	1,89	2,06	0,90	0,87
	Neplanirani zastoji	1,58	1,73	1,00	0,94	1,16
	<i>Ukupno</i>	4,07	3,62	3,06	1,84	2,03
SAIDI	Planirani zastoji (min/kupcu)	503,58	324,46	213,07	142,69	146,62
	Neplanirani zastoji (min/kupcu)	103,03	77,14	94,17	52,00	142,24
	<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	606,60	401,6	307,24	194,69	288,87

Tabela 4: SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu uključujući i ispade SN odvoda uzrokovanih zastojima u distributivnoj mreži

	2008	2009	2010	2011	2012	
SAIFI	Planirani zastoji	6,18	6,16	7,08	4,93	4,27
	Neplanirani zastoji	11,99	11,85	10,04	9,07	8,53
	<i>Ukupno</i>	18,17	18,01	17,12	14,00	12,80
SAIDI	Planirani zastoji (min/kupcu)	847,61	810,02	533,78	516,17	393,93
	Neplanirani zastoji (min/kupcu)	877,17	661,66	742,87	459,32	729,96
	<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	1.724,78	1.471,68	1.276,65	975,49	1123,90

napajanja potrošača ENS i AIT iskazuju i pokazateljima SAIFI i SAIDI.

Pokazatelji tipa SAIFI i SAIDI se dobijaju praćenjem broja i trajanja zastoja u Elektroprijenosivim objektima, koji su za posljedicu imali prekid snabdijevanja kupaca direktno priključenih na prijenosnu mrežu i/ili beznaponsko stanje srednjenaponskih odvoda u trajanju dužem od tri minute.

U tabelama 3 i 4 prezentovani su pokazatelji tipa SAIFI i SAIDI za prethodnih pet godina. Tabela 3 uzima u obzir samo zastoje uzrokovane dešavanjima na mreži u nadležnosti Elektroprijenosa BiH, a tabela 4 i zastoje SN odvoda u Elektroprijenosivim trafo stanicama uzrokovanih dešavanjima u distributivnoj mreži. Pokazatelji su znatno nepovoljniji u tabeli 4, s obzirom na razgranatost i veličinu distributivne mreže koja je u praksi češće podložna različitim vrstama kvarova.

SAIFI (eng. System Average Interruption Frequency Index) označava prosječan broj prekida napajanja po kupcu tokom godine

SAIDI (eng. System Average Interruption Duration Index) označava prosječno trajanje prekida napajanja u minutama po kupcu tokom godine

ENS (eng. Energy Not Supplied) – neisporučena električna energija

3.6 Postupci određivanja tarifa

Postupci određivanja tarifa za usluge prijenosa električne energije i tarifa za rad nezavisnog operatora sistema okončani u 2012. godini

Postupak određivanja tarifa za usluge prijenosa električne energije pokrenut je na inicijativu DERK-a u novembru 2011. godine, a okončan je donošenjem odluke o tarifi u aprilu 2012. godine. Značaj donošenja ove odluke ogleda se u primjeni novog koncepta tarifiranja usluga prijenosa prema izmijenjenjenoj *Metodologiji za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge – Prečišćeni tekst* (u daljem tekstu: *Tarifna metodologija*) nakon usklađivanja sa Uredbom 1228/2003/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. godine, o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

U suštini se ovaj propis odnosi na zabranu tarifiranja prijenosnih tokova koji nastaju kao posljedica prekograničnih trgovačkih transakcija, jer se ovi tokovi tretiraju u okviru Mehanizma kompenzacije između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam – eng. *Inter TSO Compensation*), što je detaljnije opisivano u ranijim godišnjim izvještajima o radu DERK-a. ITC mehanizam na mjesečnom nivou precizno razrađuje energetske i finansijske aspekte prekograničnih tokova i daje finansijske pozicije za sve evropske zemlje, odnosno operatore prijenosnog sistema.

Nova tarifa je u osnovi donijela sniženje cijena usluga prijenosa električne energije i smanjenje visine prihoda Elektroprijenosa BiH, a što je u skladu sa operativnim troškovima koje ova Kompanija ostvaruje u uvjetima smanjenih aktivnosti zbog

blokada u radu, povećanjem prihoda po drugim osnovama i snižavanjem planiranog iznosa dobiti čiju visinu određuje regulator.

Postupak određivanja tarifa za rad nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge pokrenut je na inicijativu reguliranog subjekta u novembru 2011. godine, a okončan donošenjem odgovarajuće odluke u aprilu 2012. godine. I u ovom slučaju primijenjen je koncept tarifiranja usluga prema izmijenjenoj Tarifnoj metodologiji.

Uočava se da nezavisni operator sistema ostvaruje stabilne rashode i pored izraženog rasta troškova iz osnova međunarodne saradnje, a koji se u najvećoj mjeri odnose na članarine u međunarodnim udruženjima i rad u njihovim radnim grupama. Intenziviran rad na međunarodnom planu posljedica je sve većeg stepena integracije evropskih energetske mreža i sistema.

Postupak određivanja tarifa za rad nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge pokrenut u 2012. godini

U skladu sa zakonom propisanom obavezom da svake godine podnosi na uvid zahtjeve za prihode i rashode za narednu godinu, kao i troškove koje namjerava zaračunati po svojim tarifama za rad sistema, NOS BiH je i u novembru 2012. godine podnio takav zahtjev u okviru kojeg je predočio i obrazložio planirane prihode, rashode i troškove za 2013. godinu.

Iako je za članove DERK-a zahtjev u cjelini bio prihvatljiv, zbog različitih stavova o visini pojedinih troškovnih kategorija, donošenje odluke je prolongirano. DERK planira da u okviru tarifnog postupka obavi dodatne analize, te da do kraja januara 2013. godine odobri potreban prihod za rad regulirane kompanije i utvrdi tarifu.

Svjesna svih nedostataka postojećeg modela u pružanju pomoćnih usluga, Komisija je odlučila tokom 2013. godine poduzeti aktivnosti koje će unaprijediti ovaj izuzetno važan segment rada elektroenergetskog sistema i, do tada, produžiti primjenu ranije donijete Odluke o određivanju tarifa za pružanje pomoćnih usluga.

3.7 Tržište električne energije

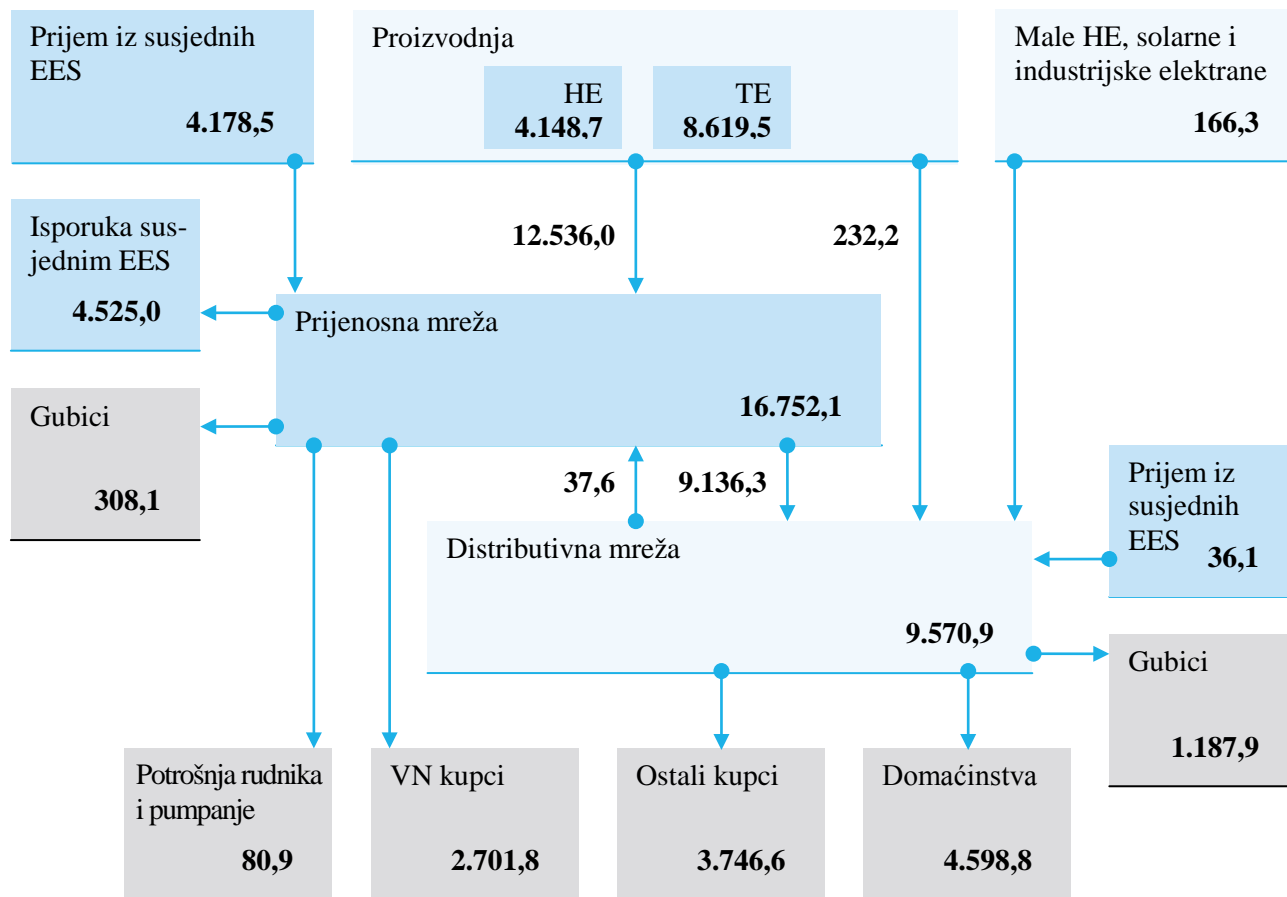
Energetski pokazatelji

Elektroenergetski sektor BiH tokom 2012. godine funkcionirao je uz nepovoljne hidrološke uvjete koji su bili prisutni i u prethodnoj godini. Proizvodnja električne energije u hidroelektranama iznosila je svega 4.149 GWh, što je 4,1% manje nego 2011. godine. Proizvodnja termoelektrana iznosila je 8.620 GWh i smanjena je za 10,1% u odnosu na ostvarenje u prethodnoj godini, zbog niže raspoloživosti proizvodnih jedinica uzrokovane neplaniranim i planiranim zastojsima (redovni remont, rekonstrukcije). Proizvodnja malih hidroelektrana i solarnih elektrana iznosila je 162,5 GWh, a industrijskih elektrana 3,8 GWh.

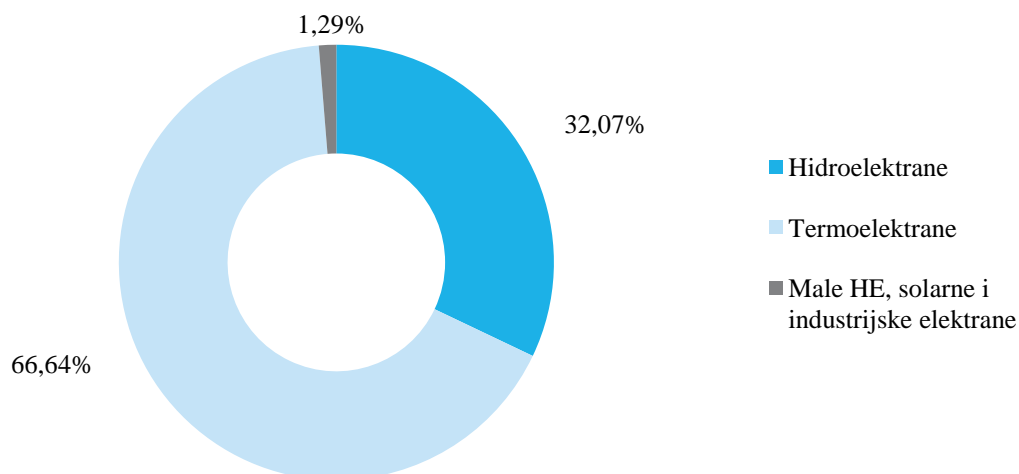
Tokom 2012. godine počeo je rad prvih solarnih elektrana u Bosni i Hercegovini, uz ostvarenu proizvodnju od 261 MWh. Iako je zadnjih godina prisutna snažna ekspanzija u izgradnji obnovljivih izvora, njihova proizvodnja je još uvijek skromna i u 2012. godini iznosila je 1,3% od ukupne proizvodnje.

Ukupna proizvodnja svih elektrana bila je 12.935 GWh, što je smanjenje od 7,9% u odnosu na 2011. godinu. U prethodnih

Slika 1. Ostvarene bilansne veličine u 2012. godini (GWh)

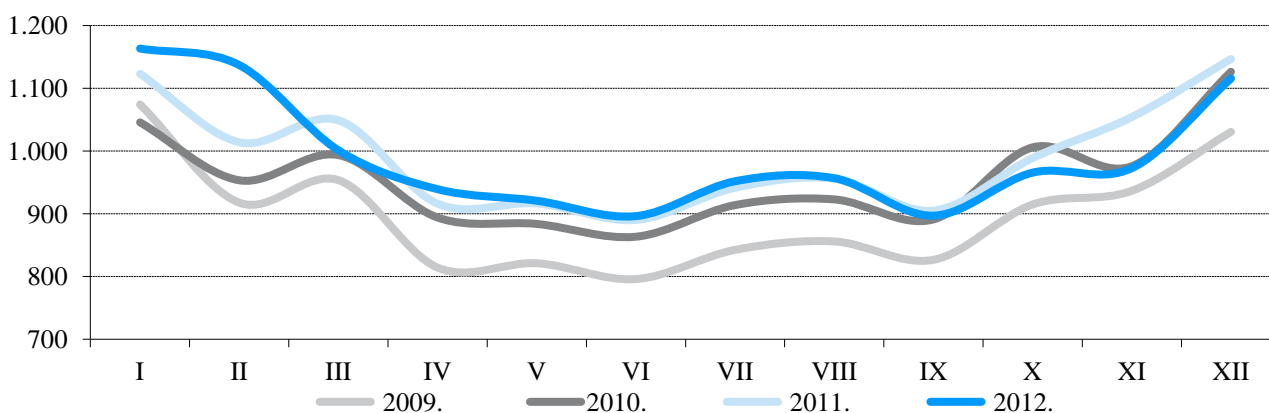
Slika 2. Struktura proizvodnje električne energije u BiH u 2012. godini

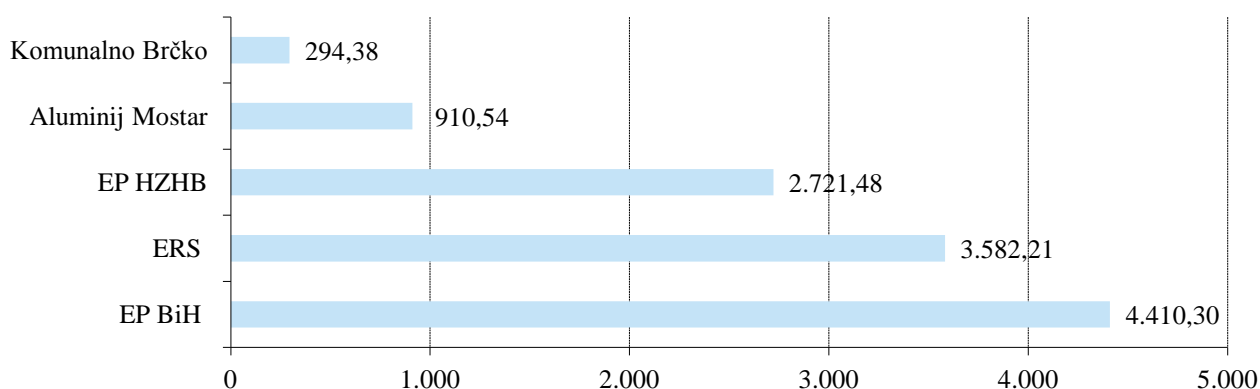
sedam godina manja proizvodnja od ove zabilježena je samo 2007. godine. Bilansne elektroenergetske veličine ostvarene u 2012. godini pregledno su prikazane na slici 1, a procentualno učešće, odnosno struktura proizvodnje na slici 2.

Povećanje ukupne potrošnje iznosilo je 0,3% pri čemu je potrošnja kupaca priključenih na mrežu prijenosa zabilježila pad

Slika 3. Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže – mjesečni podaci (GWh)

Slika 4. Energija preuzeta sa prijenosne mreže u 2012. godini, po subjektima (GWh)

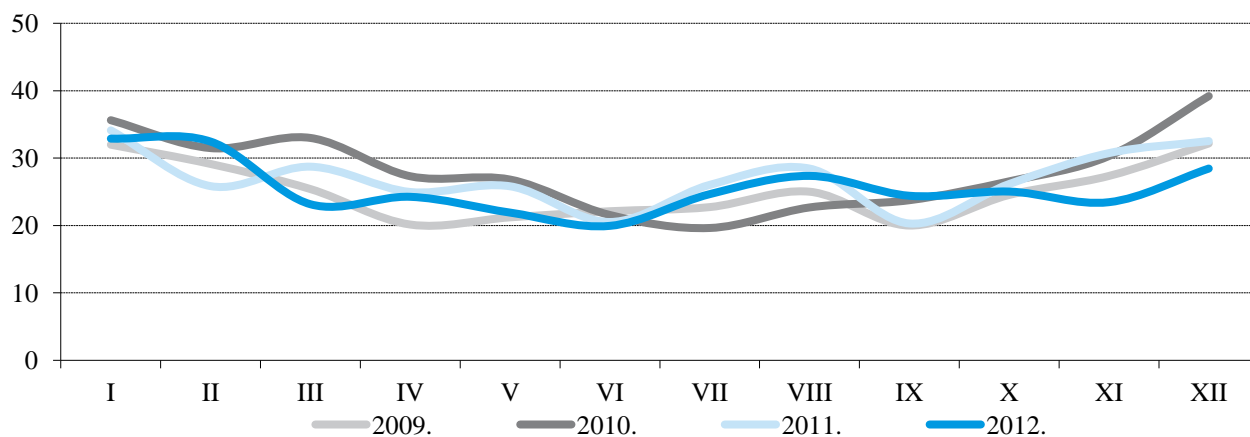

od 2%, dok je distributivna potrošnja povećana 0,6% u odnosu na prethodnu godinu.

Preuzimanje električne energije sa prijenosne mreže iznosilo je 11.919 GWh što je povećanje od 0,1% u odnosu na 2011. godinu. Podaci o energiji preuzetoj sa prijenosne mreže prikazani su na slici 3, po mjesecima, te na slici 4, po subjektima. Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sistema u 2012. godini iznosilo je 2.143 MW, a zabilježeno je 10. februara 2012. godine u 19 sati. Ovim nije prevaziđeno maksimalno opterećenje od 2.173 MW koje predstavlja historijski rekord, a zabilježeno je 31. decembra 2010. godine u 18 sati.

Nastavljaju se pozitivni trendovi kada su u pitanju gubici električne energije na prijenosnoj i distributivnoj mreži. Prijenosni gubici su iznosili 308 GWh, odnosno 1,84% u odnosu na ukupnu energiju na prijenosnoj mreži i u apsolutnom iznosu manji su za 4,9% u odnosu na prethodnu godinu, što je direktna posljedica smanjene proizvodnje i prekograničnih tokova. Podaci o mjesečnim gubicima na mreži prijenosa prikazani su na slici 5. Distributivni gubici su također smanjeni i iznosili su 1.188 GWh ili 12,5% u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniži nivo u prethodnih dvadeset godina.

Slika 5. Mjesečni gubici na mreži prijenosa (GWh)

Tržište električne energije u regiji

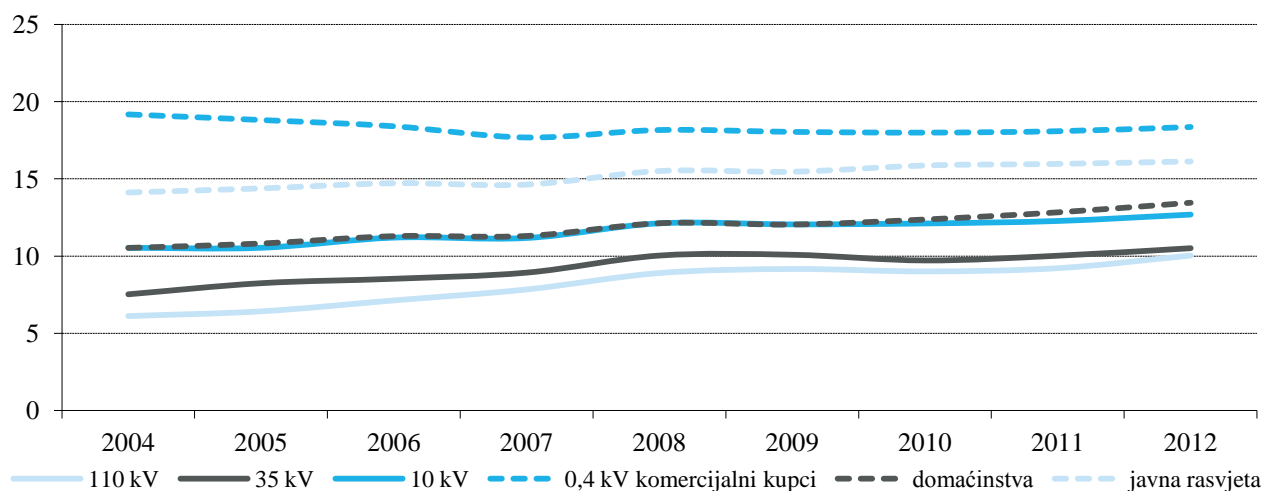
U 2012. godini na regionalnom tržištu bila je prisutna vrlo umjerena dinamika, osim u februaru, kada je zbog obilnih snježnih padavina i niskih temperatura, zabilježen znatan porast potrošnje, a istovremeno su se zbog takvih vremenskih uvjeta javili problemi u proizvodnji. U takvoj situaciji početkom februara, došlo je do naglog porasta cijena na tržištu, koji je ipak potrajao samo nekoliko dana. Tokom ostalog dijela godine cijene su bile stabilne i kretale se u rasponu od 50 do 55 €/MWh. Iako su tokom većeg dijela godine vladale nepovoljne hidrološke prilike, to se nije u značajnijoj mjeri

odrazilo na tržišne cijene u jugoistočnoj Evropi, a razlozi se mogu tražiti u stagniranju i smanjenju potrošnje u zemljama regije, obimnoj ponudi na tržištu iz zemalja koje imaju značajan udio proizvodnje iz nuklearnih elektrana i termoelektrana (Ukrajina, Bugarska), te rastućem udjelu energije iz obnovljivih izvora, u prvom redu vjetroelektrana.

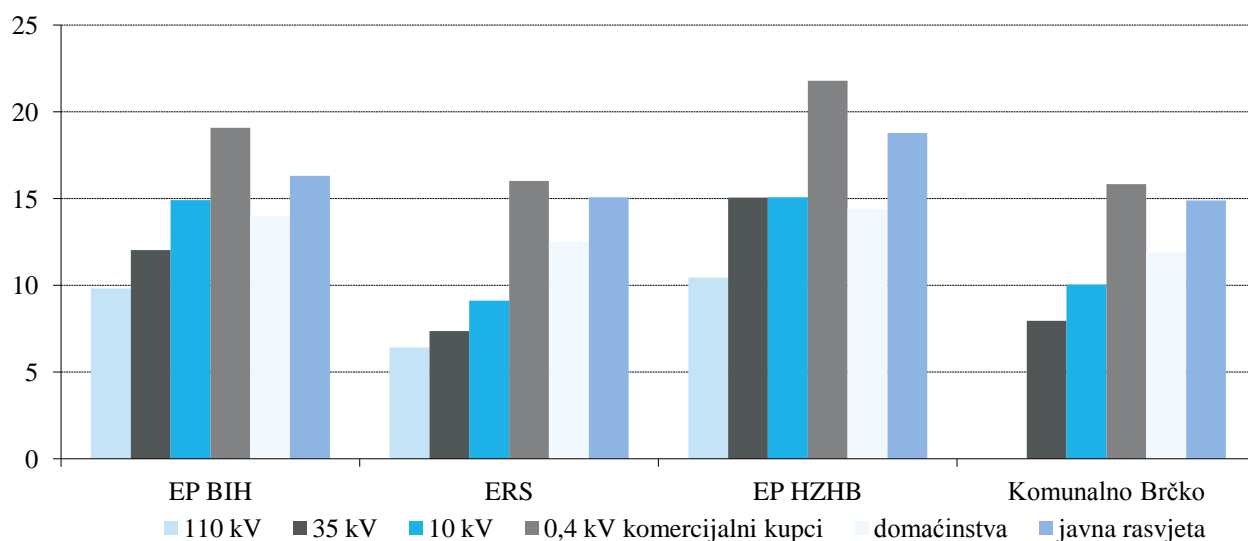
Tržište električne energije u BiH

Nastavljen je porast potrošnje električne energije u Bosni i Hercegovini, mada u skromnom iznosu od 0,3%, za razliku od porasta godinu ranije kada je iznosio 2,7%. Ukupna potrošnja iznosila je 12.624 GWh. Kupci priključeni na prijenosnu mrežu preuzeli su 2.702 GWh ili 2% manje, a kupci na distributivnoj mreži 9.533 GWh, što je 0,6% više nego prethodne godine. Od ovog iznosa 1.188 GWh odnosi se na gubitke distribucije, a 8.345 GWh na preuzimanje krajnjih kupaca. Ukupna prodaja kupcima u BiH povećana je 0,4% i iznosila je 11.047 GWh. Prosječna prodajna cijena za tarifne kupce i kupce koje snabdijevaju javni, odnosno dodijeljeni snabdjevači iznosila je 13,43 feninga/kWh. Ukupna vrijednost prodaje ovim kupcima iznosila je 1,361 milijardi KM i povećana je za 62 miliona KM (4,8%) u odnosu na 2011. godinu. Prosječna prodajna cijena povećana je 4,7%. Prosječna prodajna cijena za domaćinstva porasla je 4,9% i iznosi 13,46 feninga/kWh. Početkom 2012. godini povećane su tarife za kupce električne energije koje snabdijeva Elektroprivreda HZHB, dok su nešto ranije, sredinom 2011. godine, povećane tarife za kupce koje snabdijeva Elektroprivreda BiH. Kretanje prosječno ostvarenih cijena električne energije za krajnje kupce u Bosni i Hercegovini prikazano je na slici 6, a na slici 7. date su prosječne cijene električne energije u elektroprivredama po kategorijama kupaca u 2012. godini.

Slika 6. Prosječne cijene električne energije po kategorijama kupaca, bez PDV (fening/kWh)

Slika 7. Prosječne cijene električne energije u elektroprivredama, bez PDV (fening/kWh)

Ukupni poslovni rezultati kompanija u sektoru se nisu ni mogli promijeniti u odnosu na rezultate iz 2011. godine, s obzirom na okolnosti koje su pratile proizvodnju u hidroelektranama. Nepovoljna hidrološka situacija se ponovo negativno odrazila na poslovanje EP HZHB, dok su EP BiH i ERS bili suočeni sa smanjenim izvoznim mogućnostima. U takvoj situaciji Elektro-prijenos BiH zabilježio je stabilno profitabilno poslovanje na nivou dosadašnjih standardnih ostvarenja.

Tokom 2012. godine na maloprodajnom tržištu su se desili određeni pomaci. Ove promjene se ogledaju prvenstveno u odlukama nadležnih regulatornih komisija da se više ne donose tarifni stavovi za kupce u onim kategorijama potrošnje koje prema prihvaćenoj i važećoj legislativi o otvaranju tržišta, više ne mogu biti regulirane. U skladu s tim od početka godine, na snazi je odluka DERK-a kojom su određeni tarifni stavovi samo za kategoriju domaćinstva u Brčko Distriktu BiH, dok se kupci iz ostalih kategorija potrošnje snabdijevaju po cijenama koje je odredio dodijeljeni snabdjevač "Komunalno Brčko". Sredinom godine FERK i RERS su ukinuli regulaciju tarifa za kupce priključene na prijenosnu mrežu, dok će se za ostale kupce napuštanje regulacije cijena za krajnje kupce odvijati nešto sporijim tempom u skladu sa prijelaznim periodom koji su definirali ovi regulatori.

Broj kupaca električne energije u BiH se kontinuirano povećava i krajem 2012. godine dostigao je ukupan broj od 1,476 miliona. Pri tome se ukupan broj kupaca tokom godine povećao za 16.310, od toga u kategoriji domaćinstva za 14.615. Broj kupaca po snabdjevačima u BiH prikazan je u tabeli 5.

U 2012. godini na tržištu se jedino snabdijevao Aluminij Mostar, koji je 47,3% svoje potrošnje zadovoljio nabavkom 910,54 GWh (većim dijelom iz uvoza, a manjim dijelom na

Tabela 5. Broj kupaca električne energije po snabdjevačima u BiH

	110 kV	35 kV	10 kV	Ostala potrošnja	Domaćinstva	Javna rasvjeta	Ukupno
Elektroprivreda BiH	5	46	714	59.003	652.102	3.546	715.416
Elektroprivreda RS	8	32	777	34.762	498.890	1.000	535.469
Elektroprivreda HZHB	3	3	160	14.684	172.416	1.659	188.925
Komunalno Brčko		1	18	4.223	31.485	397	36.124
<i>Ukupno</i>	16	82	1.669	112.672	1.354.893	6.602	1.475.934

domaćem tržištu). Time su nabavke na tržištu činile 8,2% od ukupne energije koju su preuzeli krajnji kupci u Bosni i Hercegovini.

Prekogranična trgovina

U 2012. godini značajno je smanjen obim prekogranične trgovine u odnosu na prethodnu godinu zbog smanjenja proizvodnje, pa su najveći izvoznici EP BiH i ERS imali minimalne količine viškova električne energije raspoloživih za izvoz. Ukupan izvoz iznosio je 1.569 GWh, što je smanjenje od 39,5% u odnosu na 2011. godinu. Ukupno je 13 subjekata u 2012. godini izvezilo električnu energiju, a po obimu na prvom je mjestu kompanija GEN-I sa 344 GWh (slika 9).

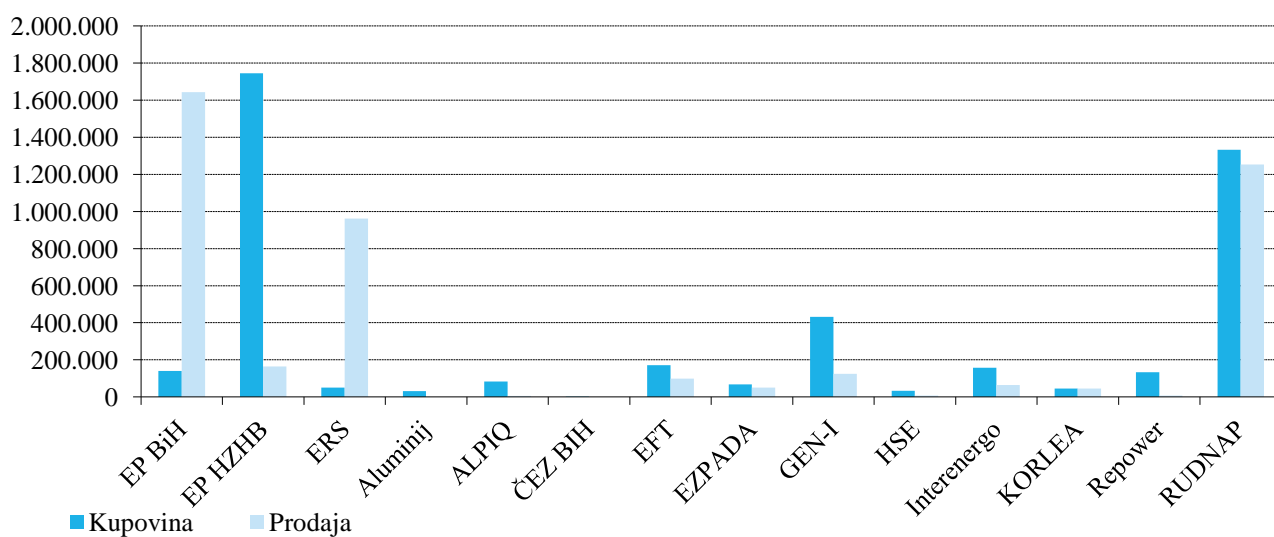
Obim prekogranične razmjene tradicionalno je najveći sa Hrvatskom, a zatim sa Crnom Gorom, a najmanji sa Srbijom (tabela 6). Poznato je da Hrvatska i Crna Gora imaju znatne bilansne deficite, i nalaze se na poziciji uvoznih lidera i u regionalnim razmjerama.

Tabela 6. Prekogranična trgovina po granicama, uključujući registrirani tranzit (GWh)

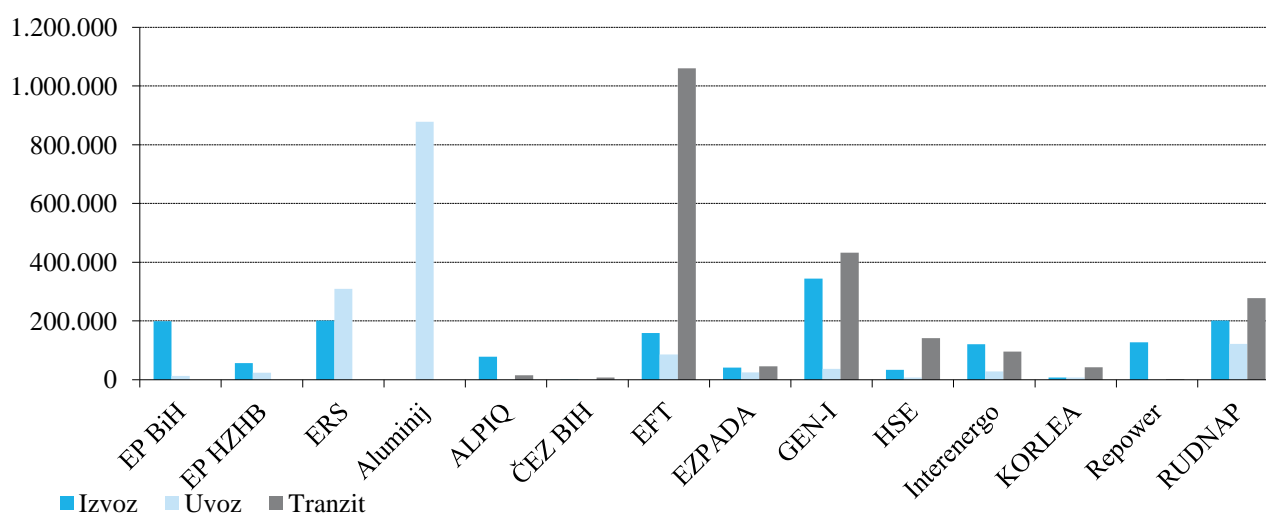
Zemlja	Izvoz	Uvoz
Hrvatska	1.317,0	2.338,1
Srbija	634,5	848,3
Crna Gora	1.734,9	164,7
<i>Ukupno</i>	3.686,4	3.351,1

Uvoz električne energije iznosio je 1.245 GWh, a najveći je uvoznik kao i ranijih godina bio Aluminij Mostar sa količinom 878,4 GWh koje je uvezao za vlastite potrebe. U aktivnostima uvoza električne energije aktivno je bilo 13 subjekata, a iza

Slika 8. Pregled trgovanja u BiH po subjektima u 2012. godini (MWh)

Slika 9. Pregled prekograničnih transakcija po subjektima u 2012. godini (MWh)

Aluminija najveći uvoznik bio je Rudnap sa 121 GWh. Tokom 2012. godine registriran je tranzit električne energije preko prijenosne mreže BiH u iznosu od 2.111 GWh što je smanjenje od 9,6% u odnosu na prethodnu godinu. Tranzitni tokovi su značajni jer se na osnovu njihove veličine određuje prihod svake od zemalja koje učestvuju u Mehanizmu kompenzacije između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam), što je detaljnije opisivano u ranijim godišnjim izvještajima o radu DERK-a. Ukupan prihod koji je Bosna i Hercegovina ostvarila u prvih šest mjeseci 2012. godine iznosi 2.965.092 KM, dok je za cijelu 2011. godinu iznosio 5.489.899 KM.

Od 2010. godine NOS BiH primjenjuje *Pravilnik o dodjeli prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta*,

organizirajući eksplicitne aukcije na dnevnom, mjesečnom i godišnjem nivou.

Prihodi ostvareni na dosadašnjim aukcijama za dodjelu prijenosnih prekograničnih kapaciteta na godišnjem nivou dati su u tabeli 7.

Tabela 7. Prihod ostvaren na godišnjim aukcijama

Godina	Prihod (KM)
2011	4.789.300
2012	4.970.880
2013	2.036.125
Ukupno	11.796.305

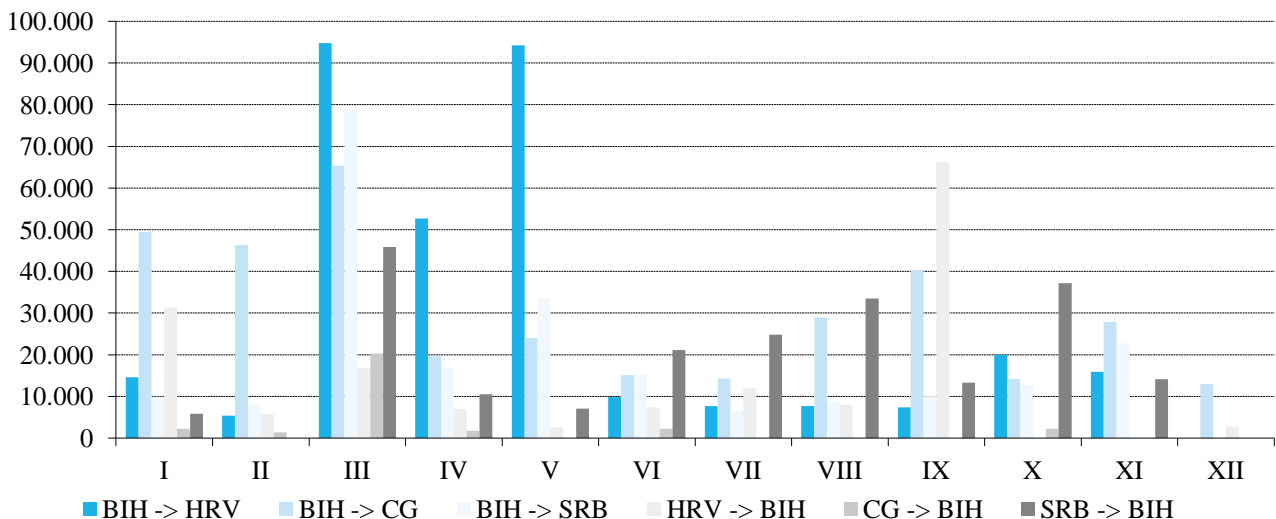
Na aukciji održanoj u decembru 2012. godine raspoloživi kapacitet aukcije alociran je na 12 registriranih kompanija. Najviša cijena postignuta je na granici sa Srbijom u smjeru iz Srbije prema BiH u iznosu od 5.379 KM/MW.

Ukupan prihod po osnovu mjesečnih aukcija u 2012. godini iznosio je 1.315.061 KM (slika 10). Maksimalna cijena postignuta na mjesečnoj aukciji zabilježena je u iznosu od 1.264,3 KM/MW na granici sa Hrvatskom iz smjera BiH, na aukciji za mart 2012. godine.

I tokom 2012. godine održavane su i aukcije prekograničnih kapaciteta na dnevnom nivou te je po ovom osnovu ostvaren prihod od 21.648,5 KM.

Korisnik svih prihoda po osnovu aukcija za dodjelu prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta, kao i prihoda koji se ostvaruju primjenom ITC mehanizma je Elektroprijenos BiH.

Slika 10. Prihod po osnovu mjesečnih aukcija, po granicama i smjerovima (KM)

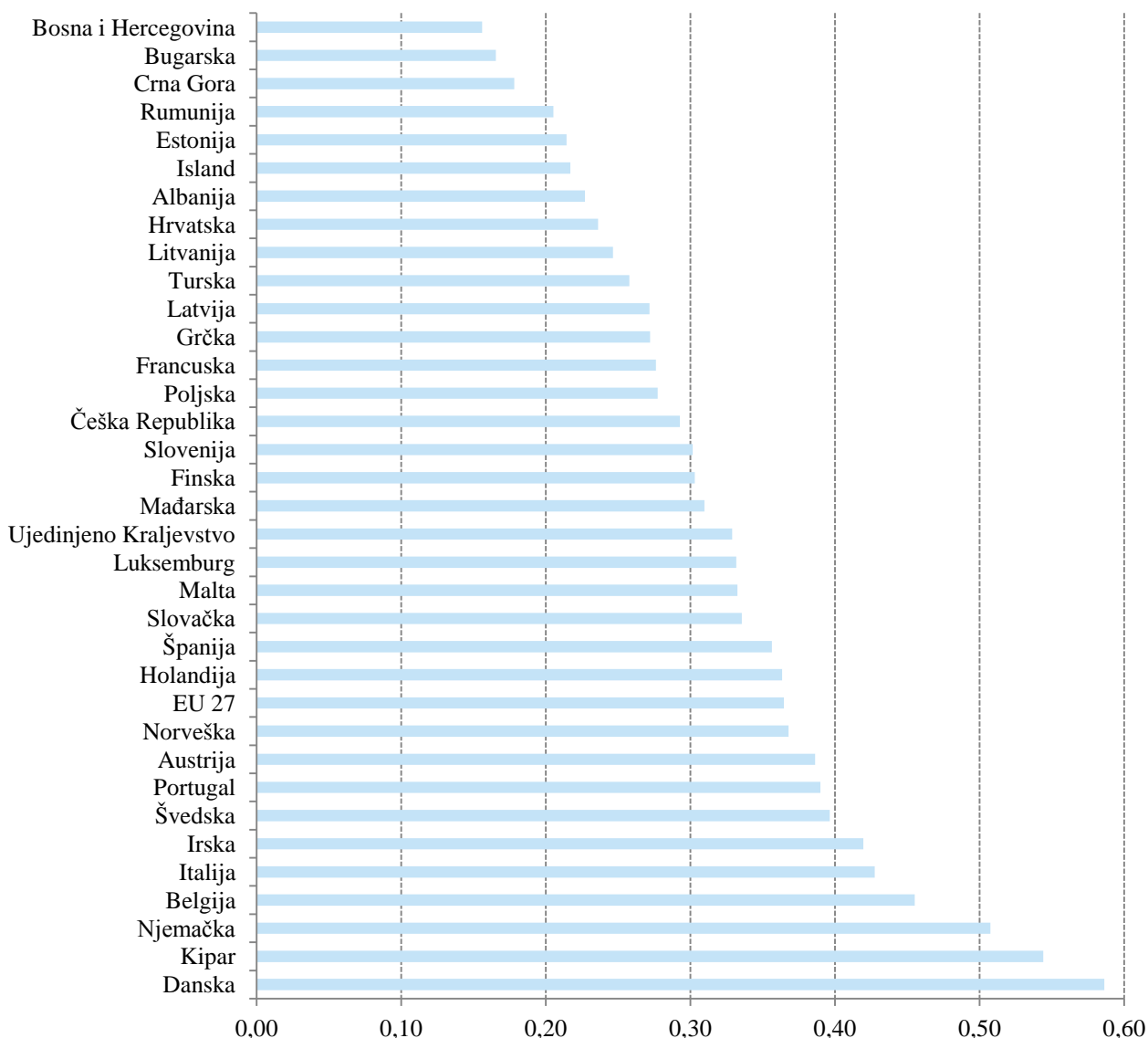
3.8 Energetska statistika

Zadovoljavajući potrebe regulatornih tijela, ali i brojnih drugih institucija, te ekonomskih subjekata za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije, Državna regulatorna komisija za električnu energiju i Agencija za statistiku BiH potpisale su 19. aprila 2011. godine Memorandum na temelju kojeg saraduju u prikupljanju statističkih podataka od značaja ne samo za osnovne funkcije obje institucije već i za cijeli elektroenergetski sektor BiH.

Saradnja dvije institucije doprinosi razvoju statistike energije i harmonizaciji sistema službene statistike BiH i statistike zemalja Evropske unije u svim oblastima, a posebno u oblasti energije.

Slika 11. Cijene električne energije u KM/kWh za domaćinstva (godišnja potrošnja od 2500 do 5000 kWh) u prvoj polovini 2012. godine, po metodologiji Eurostata

Napomena: navedeni iznosi ne uključuju PDV

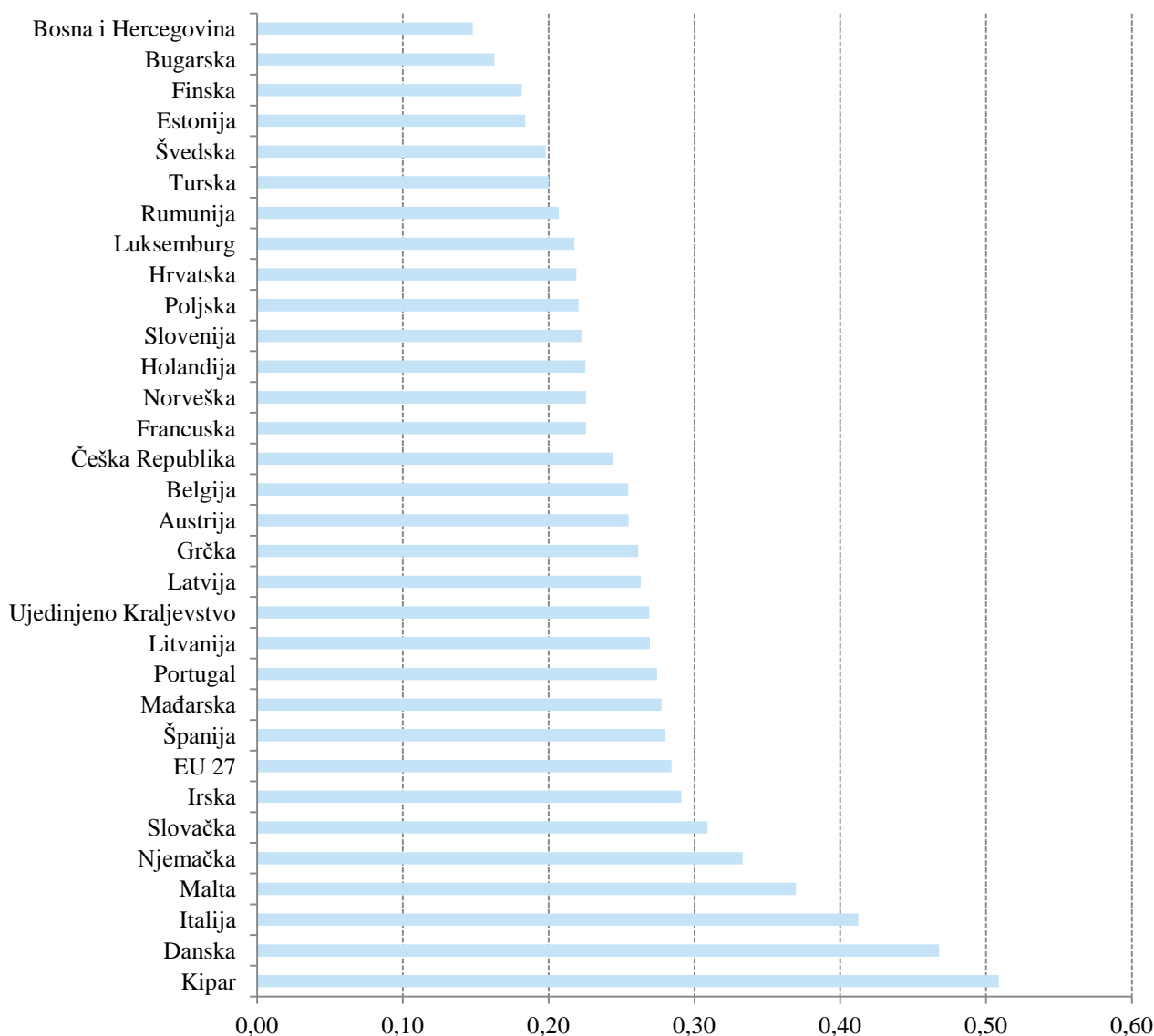

Eurostat je statistička institucija Evropske unije smještena u Luksemburgu. Njen zadatak je da osigura statistike Evropskoj uniji na evropskom nivou koje omogućuju poređenja između zemalja i regija.

Ista je posebno dobila na značaju nakon proširenja *acquis-a* Energetske zajednice u oblasti energetske statistike, koji odlukama Ministarskog vijeća od oktobra 2012. godine uključuje i Uredbu 1099/2008/EC o energetske statistici i Direktivu 2008/92/EC o poboljšanju transparentnosti cijena gasa i električne energije.

Rezultati saradnje dvije institucije prepoznatljivi su i u izvještajima Eurostata koji od 2011. godine uključuju podatke o cijenama električne energije i plina u Bosni i Hercegovini (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/energy/data>), što omogućuje njihovu uporedbu sa zemljama Evropske unije i nekim zemljama koje su u procesu pristupanja EU (slike 11 i 12).

Slika 12. Cijene električne energije u KM/kWh za industriju (godišnja potrošnja od 500 do 2.000 MWh) u prvjoj polovini 2012. godine, po metodologiji Eurostata

Napomena: navedeni iznosi ne uključuju PDV

3.9 Ostale aktivnosti

Pored naprijed navedenih aktivnosti, DERK je tokom 2012. godine razmjenjivao podatke sa većim brojem državnih institucija, među kojima se izdvajaju Vijeće ministara BiH, Direkcija za ekonomsko planiranje Vijeća ministara BiH, Konkurencijsko vijeće BiH i Agencija za statistiku BiH, te pripremao različite informacije za njihove potrebe.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju, Regulatorna komisija za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske sarađuju i usklađuju djelovanje od svog osnivanja.

Jedna od najvažnijih sfera djelovanja regulatornih komisija u BiH tokom 2012. godine bila je definiranje rješenja za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije, posebno tokom prijelaznog perioda otvaranja tržišta. U fokusu djelovanja bile su i pripreme aktivnosti za uspostavu organiziranog veleprodajnog tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini. Dokumenti i obraćanja koja su u tom smislu pripremana, dostavljena su Vijeću ministara BiH i vladama entiteta, kako bi bili upoznati sa identificiranim preduvjetima i preprekama, ali i predloženim rješenjima. Izostankom očekivane reakcije i odgovarajuće kreacije nosilaca energetske politike, odgađa se uspostava organiziranog veleprodajnog tržišta električne energije u BiH.

Aktivnosti koje navodi *Regionalni akcijski plan za otvaranje veleprodajnog tržišta električne energije u Energetskoj zajednici*, u čijoj je pripremi učestvovalo više institucija Energetske zajednice, prije svega Stalna grupa na visokom nivou (PHLG) i Regulatorni odbor (ECRB), kao i Regionalna grupa za jugoistočnu Evropu u okviru Evropske mreže operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E), bile su među prioritetima djelovanja Energetske zajednice u 2012. godini.

Regionalni akcijski plan naglašava neophodnost paralelnog razvoja regionalnog i lokalnih tržišta na osnovama lokalnih akcijskih planova za uspostavu organiziranog veleprodajnog tržišta električne energije, koje su obavezne pripremiti sve ugovorne strane Energetske zajednice, te Slovenija, Mađarska, Grčka, Bugarska i Rumunija.

Projekat Asistencije regulativi i reformi energetskog sektora

Aktivnosti koje se odnose na problematiku otvaranja tržišta u BiH, kao i cjelokupnu reformu energetskog sektora u BiH, i tokom 2012. godine podržavala je i Agencija za međunarodnu

saradnju SAD (USAID), kroz projekat Asistencije regulativi i reformi energetskog sektora (*REAP*).

REAP projekt, koji traje od 2007. godine, pruža podršku integraciji energetskog sektora BiH u regionalno i tržište Evropske unije, te prestrukturiranju i komercijalizaciji energetskih kompanija.

Poseban doprinos u tom smislu REAP je dao kroz osmišljavanje i podršku *Radnoj podgrupi za analizu pretpostavljenog slučaja* i *Radnoj podgrupi za istraživanje krive opterećenja*, koje čine predstavnici regulatornih komisija i elektroprivrednih preduzeća u Bosni i Hercegovini, uz podršku univerzitetskih stručnjaka.

Radna podgrupa za analizu pretpostavljenog slučaja posvećena je problematici snabdijevanja kupaca električne energije u tržišnim uslovima, provjeri da li su procesi, učesnici, uloge i odgovornosti opisani, utvrđeni i ugrađeni u postojećim propisima, te predlaganju mjera za otklanjanje nedostataka i osiguranje neophodnih preduvjeta za uspješno funkcioniranje tržišta.

Analiza potencijalnih nedostataka uključila je postupke izdavanja dozvola za snabdijevanje, proceduru promjene snabdjevača i prateću razmjenu informacija, funkcije javne usluge i rezervnog snabdjevača, problematiku ugovora, mjerenja, izdavanja računa i naplate.

Identificirani nedostaci su razvrstani u tri cjeline koje se ukratko odnose na model tržišta, procese i ugovore. Konstatirano je da postoje nedostaci u modelu tržišta jer neke uloge i nadležnosti ne postoje ili ako postoje njihova uloga nije adekvatno utvrđena u propisima. Identificirano je da neki procesi nisu opisani ili su samo djelimično opisani, te da određeni ugovori ne postoje ili ako postoje nisu u potpunosti odgovarajući.

Iz identificiranih nedostataka proistekao je zaključak o daljim koracima koji se odnose na reguliranje maloprodajnog tržišta. U tom smislu, neophodan je koordinirani nastavak djelovanja u reguliranju svih komercijalnih procesa na tržištu električne energije.

Radna podgrupa za istraživanje krive opterećenja posvećena je osiguranju pouzdanih podataka o veličini i karakteristikama potrošnje pojedinih grupa kupaca. Aktivnosti na analizi dijagrama opterećenja u elektroprivrednim kompanijama vode se na međusobno usklađen način.

Opterećenje u elektroenergetskom sistemu u funkciji je vremena i prostora, a pouzdani podaci o tome potrebni su elektroprivrednim kompanijama prije svega zbog planiranja proizvodnje i potrošnje električne energije, te razvoja i rada

distributivne mreže. Najpotrebnije su informacije o načinu na koji kupci koriste energiju u različitim periodima dana, sedmice ili sezone, koji je njihov udio u ukupnoj potrošnji i kako je opterećenje raspodijeljeno po različitim lokacijama u distributivnoj mreži.

Za sve kupce postoji obaveza mjerenja utrošene električne energije, ali za samo manji broj postoji mogućnost intervalnog mjerenja (mjerenje opterećenja tokom vremena). Prikupljanje i obrada podataka za čitavu ciljnu populaciju najčešće je ekonomski neopravdana i vremenski zahtjevna. Stoga se u analizi koriste statističke metode, podaci se prikupljaju za predstavnike ciljne populacije – uzorak, uz razumne troškove i vremenski okvir.

U okviru Podgrupe pripremljene su *Smjernice za analizu dijagrama opterećenja*, u elektroprivredama su revidirane i reorganizirane baze podataka, kreirani su uzorci, a u nekim slučajevima obavljani su ciklusi mjerenja i izvršene analize.

Dalji rezultati koji se očekuju u okviru istraživanja krive opterećenja bit će od velike pomoći i regulatornim komisijama i elektroprivredama. Regulatorne komisije planiraju te rezultate koristiti u dizajnu tarifa i razvoju balansnog tržišta, a elektroprivrede za prognozu potrošnje, planiranje razvoja distributivne mreže i izradu mjera za upravljanje potrošnjom.

Tehnička pomoć Evropske komisije

Evropska komisija nastavlja provođenje programa tehničke pomoći čiji je cilj sigurnost snabdijevanja električnom energijom i razvoj zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u BiH koji je u skladu sa *acquis*-om EU. Kroz ovaj program Evropska komisija pruža podršku Bosni i Hercegovini u ispunjavanju obaveza koje proizilaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, u dijelu koji se odnosi na energetske sektor, te pravnih obaveza BiH prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice.

Nakon što su uspješno okončane aktivnosti na podršci uspostave zakonodavnog okvira koji je u funkciji sigurnosti snabdijevanja električnom energijom u Brčko Distriktu BiH, a koje uključuju i uvođenje regulatorne prakse u Brčko Distriktu BiH, kao i izradi Izvještaja koji daje pregled usaglašenosti primarne elektroenergetske legislative u BiH sa *acquis*-om EU, u fokusu se prirodno našla *Izrada zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom tečevinom EU*.

Ovaj je projekat pokrenut krajem 2012. godine radi usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU, što je u svim sektorima jedna od najsloženijih i najobimnijih obaveza Bosne i

Hercegovine koje proizilaze iz ukupnog procesa evropskih integracija.

Svoje aktivno učestvovanje u razvoju zakonodavnog okvira koji je u skladu sa *acquis*-om EU Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastavit će i u 2013. godini.

Ishodi riješenih sudskih sporova

Svih pet dosadašnjih presuda Suda Bosne i Hercegovine potvrdilo je zakonitost odluka DERK-a koje su bile sudskim putem osporene od pravnih lica o čijim je zahtjevima odlučivao nakon provedenih tarifnih postupaka. Od aktivno legitimiranih subjekata u 2012. godini nije bilo novih zahtjeva za preispitivanje odluka iz regulatorne prakse DERK-a.

4. MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. oktobra 2005. godine i stupio na snagu 1. jula 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno učestvuje Evropska unija sa jedne strane i sljedećih devet Ugovornih strana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Makedonija, Moldavija, Hrvatska, Srbija, Ukrajina i Prijelazna uprava Ujedinjenih naroda na Kosovu (UNMIK)^{3, 4}.

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice učestvuju: Austrija, Bugarska, Češka, Francuska, Grčka, Italija, Kipar, Mađarska, Holandija, Njemačka, Poljska, Rumunija, Slovačka, Slovenija i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 15 tzv. zemalja učesnica iz Evropske unije direktno učestvuje u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prilikom glasanja izražava Evropska komisija.

Status posmatrača u tijelima Energetske zajednice imaju Armenija, Gruzija, Norveška i Turska.

Osnovni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji obezbjeđuje pouzdano snabdijevanje energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Pored toga, to je razvoj alternativnih pravaca snabdijevanja gasom i poboljšanje stanja u životnoj sredini, uz primjenu energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora.

Zaključivanjem ovog Ugovora, ugovorne strane iz regije se obavezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže postepenim preuzimanjem dijelova *acquis*-a EU, odnosno implementacijom odgovarajućih direktiva i uredbi EU u područjima električne energije, gasa, zaštite životne sredine, konkurencije, obnovljivih energetske resursa, energetske efikasnosti, nafte i statistike (vidjeti tabelu 8).

³ UNMIK je Ugovorna strana u Energetskoj zajednici. Međutim, na temelju ugovora između vlada Srbije i Kosova postignutog uz pomoć EU, Kosovo* je jedini naziv koji se koristi u okviru regionalne suradnje. Kosovo* također učestvuje u vlastito ime i govori za sebe na svim međunarodnim sastancima.

* Ovaj naziv ne prejudicira status i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

⁴ Lista odražava Ugovorne strane na dan 31. decembra 2012. godine. Moldavija ima status Ugovorne strane od 1. maja 2010. godine, a Ukrajina od 1. februara 2011. godine.

Tabela 8. *Acquis Energetske zajednice*

Acquis, odnosno pravni okvir Energetske zajednice koji se konstantno razvija od 2005. godine, i dalje u svom središtu ima direktive koje predviđaju zajedničke propise za interna tržišta električne energije i prirodnog gasa. One su dopunjene propisima o prekograničnoj trgovini, kao i horizontalnim propisima u oblastima zaštite okoliša, konkurencije i obnovljivih izvora energije. U 2007. godini *acquis* je proširen na direktive EU o sigurnosti snabdijevanja električnom energijom i gasom, a od 2008. godine pojam ‘mrežna energija’ koji se inicijalno odnosio na električnu energiju i gas uključuje i naftni sektor. 2009. i 2010. godine *acquis* je dalje proširen direktivama o energetske efikasnosti, a 2011. godine odlukom Ministarskog vijeća propisi koji sačinjavaju ‘Treći paket’, osim Uredbe 713/2009/EC, postali su pravno obavezujući i za Ugovorne strane Energetske zajednice, uz rok za transpoziciju u domaće zakonodavstvo i implementaciju u praksi do 1. januara 2015. godine. 2012. godine *acquis* je značajno proširen direktivama u domenu obnovljivih izvora, obaveznih naftnih rezervi i statistike.

Acquis Energetske zajednice prati razvoj pravnog okvira Evropske unije i danas obuhvata njenu ključnu energetske legislativu u područjima električne energije, gasa, zaštite životne sredine, konkurencije, obnovljivih energetske resursa, energetske efikasnosti, nafte i statistike.

Acquis o električnoj energiji

- Direktiva 2009/72/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije, koja zamjenjuje Direktivu 2003/54/EC,
- Uredba 714/2009/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, koja zamjenjuje Uredbu 1228/2003/EC,
- Odluka Evropske komisije 2006/770/EC od 9. novembra 2006. o izmjeni Aneksa Uredbe 1228/2003/EC (Smjernice za upravljanje i alokaciju raspoloživog prijenosnog kapaciteta na interkonektorima),
- Direktiva 2005/89/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. januara 2006. godine o mjerama za sigurnost snabdijevanja električnom energijom i ulaganje u infrastrukturu,
- Direktiva 2003/54/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije,
- Uredba 1228/2003/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

Rok za transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju Direktive 2003/54 i Uredbe 1228/2003 bio je 1. juli 2007. Ugovorne strane imaju obavezu da otvore tržište električne energije i za domaćinstva do 1. januara 2015. godine, dok je za sve ostale kupce tržište već trebalo biti otvoreno. U decembru 2007. *acquis* o električnoj energiji proširen je Direktivom 2005/89/EC (uz implementaciju do 31. decembra 2009.), a u oktobru 2011. prihvaćen je Treći zakonodavni paket za interno EU tržište gasa i električne energije, koji se treba implementirati do 1. januara 2015. Izuzetno, rok za implementaciju člana 11. Direktive 2009/72/EC je 1. januar 2017.

Acquis o gasu

- Direktiva 2009/73/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gasa, koja zamjenjuje Direktivu 2003/55/EC,
- Uredba 715/2009/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu prirodnog gasa, koja zamjenjuje Uredbu 1775/2005/EC,
- Uredba 1775/2005/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 28. septembra 2005. godine o uvjetima pristupa mreži transporta prirodnog gasa,
- Direktiva 2004/67/EC Vijeća Evropske unije od 26. aprila 2004. godine o mjerama za sigurnost snabdijevanja prirodnim gasom,
- Direktiva 2003/55/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. juna 2003. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gasa.

Rok za transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju Direktive 2003/55 bio je 1. juli 2007. Ugovorne strane imaju obavezu da otvore tržište gasa i za domaćinstva do 1. januara 2015. godine, dok je za sve ostale kupce tržište već trebalo biti otvoreno. U decembru 2007. Ministarsko vijeće je proširilo *acquis* o gasu Direktivom 2004/67/EC i Uredbom 1775/2005 (uz implementaciju do 31. decembra 2009.), a u oktobru 2011. je prihvaćen Treći zakonodavni paket za interno EU tržište gasa i električne energije, koji se treba implementirati do 1. januara 2015. Izuzetno, rok za implementaciju člana 11. Direktive 2009/73/EC je 1. januar 2017.

Napomena: Tekst propisa EU koji se navode u ovoj tabeli dostupan je u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

Nastavak na sljedećoj stranici ⇨

⇒ *Nastavak Tabele 8 sa prethodne stranice*

Acquis o zaštiti životne sredine

- Direktiva Vijeća Evropske zajednice 85/337/EEC od 27. juna 1985. godine o ocjeni utjecaja javnih i privatnih projekata na okoliš, sa amandmanima od 3. marta 1997. godine (Direktiva 97/11/EC) i Direktivom 2003/35/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. maja 2003. godine,
- Direktiva 2001/80/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2001. godine o ograničenju emisije zagađivača vazduha iz velikih termoelektrana (≥ 50 MW),
- Direktiva 2005/33/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 6. jula 2005. godine kojom se dopunjava Direktiva 1999/32 od 26. aprila 1999. godine u vezi sa smanjenjem sadržaja sumpora u nekim tečnim gorivima,
- Član 4(2) Direktive Vijeća Evropske zajednice 79/409/EEC od 2. aprila 1979. godine o zaštiti ptica.

Acquis o zaštiti životne sredine se primjenjuje u onoj mjeri u kojoj ima utjecaja na mrežnu energiju. Dok je implementacija Direktiva 79/409/EEC i 85/337/EEC trebala biti okončana do stupanja Ugovora na snagu, Direktiva 1999/32/EC trebala se transponirati u nacionalno zakonodavstvo i implementirati do 31. decembra 2011. Rok za Direktivu 2001/80/EEC je 31. decembar 2017. U skladu sa članom 13. Ugovora, Ugovorne strane potvrđuju važnost Protokola iz Kyota i nastojat će da mu pristupe. Ugovorne strane će također nastojati da implementiraju Direktivu Vijeća 96/61/EC od 24. septembra 1996. o integriranoj prevenciji kontroli zagađenja.

Acquis o konkurenciji

Nisu dozvoljene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81., 82. i 87. Ugovora o uspostavi Evropske zajednice sljedeće aktivnosti:

- Spriječavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba dominantne pozicije,
- Pružanje javne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Poštivat će se odredbe Ugovora o uspostavi Evropske zajednice, posebno člana 86. koje se odnose na javna preduzeća i preduzeća kojima su data posebna prava.

Acquis o obnovljivim energetske resursima

- Direktiva 2009/28/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora, koja dopunjuje i zamjenjuje Direktive 2001/77/EC i 2003/30/EC,
- Direktiva 2003/30/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 8. maja 2003. godine o promociji korištenja biogoriva ili drugih obnovljivih goriva u transportu,
- Direktiva 2001/77/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. septembra 2001. godine o promociji električne energije proizvedene korištenjem obnovljivih izvora na unutarnjem tržištu.

Rok za dostavu plana za implementaciju Direktiva 2001/77/EC i 2003/30/EC bio je 1. juli 2007., a rok za tranpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju Direktive 2009/28/EC je 1. januar 2014.

Acquis o energetskej efikasnosti

- Direktiva 2006/32/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 9. aprila 2006. godine o energetskej efikasnosti krajnjeg korištenja energije i energetskej uslugama kojom se ukida Direktiva Vijeća 93/76/EEC,
- Direktiva 2010/31/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. maja 2010. godine o energetskej karakteristikama zgrada,
- Direktiva 2010/30/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. maja 2010. godine o označavanju potrošnje energije i ostalih resursa za proizvode vezane za energiju putem deklaracija i standardnih informacija o proizvodu.

Odlukama Ministarskog vijeća iz 2009. i 2010., *acquis* je proširen na tri direktive EU iz oblasti energetske efikasnosti. Rokovi za implementaciju variraju od 31. decembra 2011. do januara 2017.

Acquis o nafti

- Direktiva 2009/119/EC Vijeća Evropske unije od 14. septembra 2009. godine kojom se države članice obvezuju održavati minimalne zalihe sirove nafte i/ili naftnih derivata.

Ministarsko vijeće je prihvatilo Direktivu 18. oktobra 2012. uz rok za implementaciju do 1. januara 2023.

Acquis o statistici

- Direktiva 2008/92/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. godine o proceduri Zajednice za poboljšanje transparentnosti cijena gasa i električne energije koje se naplaćuju krajnjim industrijskim kupcima,
- Uredba 1099/2008/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. godine o energetskej statistici.

Od 18. oktobra 2012. *acquis* uključuje navedene direktive, uz rok za implementaciju do 31. decembra 2013.

Pored *acquis*-a EU, Ministarsko vijeće je usvojilo nekoliko nezavisnih mjera koje se odnose na rješavanje sporova, uspostavu tzv. '8. regije' u cilju olakšavanja prekogranične trgovine električnom energijom, te mjere za koordinaciju sigurnosti snabdijevanja.

Slika 13. Geografski obuhvat Energetske zajednice

Energetska zajednica uspostavljena je na period od 10 godina, koji istječe u julu 2016. godine i koji može biti produžen jednoglasnom odlukom njenog Ministarskog vijeća.

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, osnovane su sljedeće institucije: Ministarsko vijeće, Stalna grupa na visokom nivou, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atinski forum), Forum za gas (Mariborski forum), Socijalni forum, Forum za naftu (sa sjedištem u Beogradu) i Sekretarijat.

Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Evropske unije.

Stalna grupa na visokom nivou (PHLG), koja okuplja više dužnosnike Ugovornih strana i dva predstavnika Evropske komisije, osigurava kontinuitet sastanaka Ministarskog vijeća i provođenje dogovorenih aktivnosti, te odlučuje o provođenju mjera u određenim oblastima.

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Atini, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regije, a Evropsku uniju predstavlja Evropska komisija, uz pomoć po jednog regulatora iz zemalja učesnica iz EU, te jednog predstavnika Agencije za saradnju energetskih regulatora

(ACER). ECRB razmatra pitanja regulatorne saradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi kao institucija za rješavanje sporova. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta. Prema mišljenju Evropske komisije ovo nad-nacionalno regulatorno tijelo može postati model za druge dijelove svijeta.

Forumi Energetske zajednice, posvećeni električnoj energiji, gasu, nafti i socijalnim aspektima, okupljaju sve zainteresirane aktere – predstavnike vlada, regulatora, kompanija, kupaca, međunarodnih finansijskih institucija i dr.

Sekretarijat Energetske zajednice, sa sjedištem u Beču, predstavlja ključni administracijski faktor i zajedno sa Evropskom komisijom osigurava neophodnu saradnju i pruža podršku za rad drugih institucija. Sekretarijat je odgovoran za nadgledanje odgovarajuće provedbe obaveza Ugovornih strana i podnosi godišnji izvještaj o napretku Ministarskom vijeću. U tom smislu, Sekretarijat djeluje kao ‘čuvar’ Ugovora o uspostavi Energetske zajednice dok Evropska komisija ima ulogu generalnog koordinatora u skladu sa istim Ugovorom.

g. Günther Oettinger, EU komesar za energetska pitanja: “...Usvajanjem Strategije (Energetske zajednice) Ministarsko vijeće je jasno pokazalo snažne težnje Energetske zajednice da ide u pravcu jače integriranog i sigurnijeg energetskeg tržišta. To pokazuje opredjeljenost za bolje usklađivanje nacionalnih politika.”

“... (Odluka o primjeni Direktive o obnovljivim izvorima) neće doprinijeti samo održivijem korištenju energije u Ugovornim stranama, već će rezultirati i novim poslovnim mogućnostima, privući ulaganja i pomoći regiji u diversifikaciji energetske izvora i smanjenju zavisnosti od stranih snabdjevača...”

Iz obraćanja na Desetom sastanku Ministarskog vijeća Energetske zajednice, Budva, 18. oktobra 2012.

U proteklom periodu Energetska zajednica je izrasla u organizaciju koja osigurava čvrst institucijski okvir za saradnju, međusobnu podršku i razmjenu iskustava i stoga služi kao model za regionalnu saradnju u vezi energetskeg pitanja.

2012. godinu u Energetskoj zajednici obilježilo je usvajanje regionalne Strategije, što predstavlja značajan korak u procesu unapređenja i efikasnijeg planiranja i razvoja energetske infrastrukture u regiji. Ovaj dokument uvažava nacionalne strategije i planove u oblastima energije, konkurencije i zaštite životne sredine i predviđa sistematski pristup u svom inoviranju prema promjenama zakonskih okvira i novim ekonomskim i političkim faktorima.

Strategija naglašava potrebu što skorijeg ukidanja reguliranih cijena energije i potpunog zaživljavanja tržišnih odnosa u sektoru. Po donošenju ovog dokumenta otpočeo je proces identifikacije Projekata od interesa za Energetsku zajednicu (tzv. Peci projekti), po sličnoj šemi koja se primjenjuje unutar Evropske unije. Riječ je o projektima koji podstiču integraciju i otvaranje tržišta, sigurnost i održivost snabdjevanja, te unaprijeđuju prekograničnu saradnju. Predviđeno je da ovu inicijativu u 2013. godini prati usvajanje odgovarajućih političkih i regulatornih mjera, uz obezbjeđenje tehničke pomoći i finansijskih mehanizama.

Istovremeno sa usvajanjem Strategije, Ministarsko vijeće Energetske zajednice je 18. oktobra u Budvi postiglo dogovor o primjeni Direktive 2009/28/EC o promociji korištenja energije

iz obnovljivih izvora, kojim su, pored ostalog, utvrđeni ciljni procenti (kvote) udjela energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji za pojedine Ugovorne strane u 2020. godini. Ciljni udio za Bosnu i Hercegovinu iznosi visokih 40%, što znatno premašuje plan od 20% u Evropskoj uniji. Konkretni udjeli energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji energije za svaku od devet potpisnica Ugovora izračunati su na bazi metodologije Evropske unije i odražavaju nivoe koji su zadati u ovom segmentu i članicama EU. Na zahtjev Bosne i Hercegovine donijeta Odluka omogućila je da se na inicijativu Ugovorne strane izvrši revizija iznosa ciljeva, ukoliko se mogu dokazati drugačiji polazni statistički pokazatelji.

2012. godinu u Energetskoj zajednici obilježila su i proširenja *acquis*-a i u oblasti energetske statistike (uz vrlo kratak rok za implementaciju - do 31. decembra 2013.) i naftnog sektora (uz rok za implementaciju do 1. januara 2023. godine). Detaljniji uvid moguć je u okviru tabele 8.

Poseban iskorak u zaživljavanju tržišnih principa u regiji učinjen je potpisivanjem Zajedničke deklaracije konkurencijskih tijela Ugovornih strana i Sekretarijata (Beč, 23. novembar 2012. godine) kojom se uspostavlja zajednička Konkurencijska mreža Energetske zajednice. Na ovaj je način podstaknuta tijesna saradnja između konkurencijskih tijela, ali i njihova saradnja sa energetske regulatorima. Očekuje se da korištenje potencijala u provedbi zakona o konkurenciji dâ dodatni podstrek tržišnim reformama i ispunjavanju obaveza koje imaju Ugovorne strane.

Prioriteti Energetske zajednice u 2013. godini bit će na daljem razvoju energetske strategije i planskim koracima za njenu implementaciju, uključujući konkretne investicijske planove i razvoj infrastrukture. Također, jedan od prioriteta odnosi se na socijalni aspekt energetske politike i u tom smislu planirana je priprema okvirne socijalne strategije Energetske zajednice. Dalji koraci na implementaciji *Regionalnog akcijskog plana za otvaranje veleprodajnog tržišta električne energije u Energetskoj zajednici* i sigurnost snabdijevanja, sa fokusom na gasne interkonektore i obavezne naftne rezerve, zaokružuju prioritete Energetske zajednice u narednoj godini.

Učešćem u ovom procesu Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetskeg sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama EU.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domena Energetske zajednice, odvijao se uz neophodnu saradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz podršku i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji uspostave Energetske zajednice i naročito

kroz proaktivan odnos u istraživanjima koje su planirale i provodile različite grupe šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Evropske unije.

Težište aktivnosti DERK-a u Energetskoj zajednici i dalje je smješteno u Regulatorni odbor, u kojem Državna regulatorna komisija za električnu energiju predstavlja i zastupa interese Bosne i Hercegovine. Formalna uspostava Regulatornog odbora Energetske zajednice, izvršena je 11. decembra 2006. godine u Atini. Tokom 2012. godine, Regulatorni odbor održao je četiri sastanka.

Prethodne dvije godine, do marta 2012. godine, predsjednik ECRB-a bio je Mirsad Salkić, član DERK-a, a afirmaciji Regulatorne komisije doprinosi i mr.sc. Edin Zametica, savjetnik Komisije, koji od 2007. godine predsjedava Radnom grupom za zaštitu kupaca.

Regulatorni odbor značajan dio svojih aktivnosti organizira kroz više radnih grupa, uz podršku odgovarajućeg odjela Sekretarijata Energetske zajednice.

Radna grupa za električnu energiju (EWG) je tokom 2012. godine bila usmjerena na proces uspostave jedinstvenog mehanizma alokacije prekograničnih prijenosnih kapaciteta, uspostavu balansnog mehanizma, pitanja nadzora, dizajna i otvaranja tržišta, harmonizaciju sistema licenciranja u regiji, regulatorne podsticaje investicija i obnovljive izvore energije.

Operativno organizirajući svoj rad uspostavom podgrupa, EWG je pripremila nekoliko značajnih dokumenata, izvještaja i uporednih analiza, među kojima poseban značaj imaju *Izvještaj o balansnim mehanizmima u jugoistočnoj Evropi*, *kvartalni izvještaji o upravljanju zagušenjima u Energetskoj zajednici*, *Studija o razvoju preporuka najboljih praksi za poravnanje debalansa i Nacrt smjernica za regulatorni nadzor tržišta*. EWG je poseban doprinos dala u koordinaciji provođenja *Regionalnog akcijskog plana za otvaranje veleprodajnog tržišta električne energije u Energetskoj zajednici*. Kako je ovaj plan zajednički dokument PHLG, ECRB i ENTSO-E, sve institucije su i imenovale koordinate za nadzor njegovog provođenja.

EWG priprema pregled regulatornog okruženja, identificira pravne i finansijske prepreke i predlaže rješenja na regionalnom i nacionalnom nivou za implementaciju i funkcioniranje novih mehanizama u okviru regionalnog tržišta jugoistočne Evrope.

Radna grupa za gas (GWG) posvećena je razvoju tržišta gasa u regiji, koje je manje razvijeno od tržišta električne energije. Svega nekoliko zemalja ima razvijeno tržište, dok se u ostalim

gas koristi u ograničenom obimu ili nikako. Trenutno, postoji veliki broj projekata koji su u funkciji razvoja tržišta gasa u regiji.

Tokom 2012. godine aktivnosti radne grupe za gas bile su fokusirane na regulatorni razvoj i davanje doprinosa u izradi regionalne energetske strategije. Grupa daje podršku razvoju koncepta Gasnog prstena Energetske zajednice, čija realizacija može značajno doprinijeti sigurnosti snabdijevanja i daljoj gasifikaciji u jugoistočnoj Evropi. U tom smislu, izrađen je i dokument "Gasni prsten Energetske zajednice: Procjena regulatornih okvira na sjevernom i južnom kraku".

U okviru ovog koncepta Gasnog prstena pokrenuta je inicijativa korištenja gasa za proizvodnju električne energije (eng. *Gas to Power Initiative*) koja u konačnici pozitivno djeluje na uravnoteženje potrošnje gasa u regiji, ali i na uravnoteženje u elektroenergetskom sistemu koji će prema očekivanjima u narednom periodu funkcionirati uz povećani utjecaj vjetroelektrana.

Aktivnosti usmjerene na problematiku uravnoteženja u transportnim gasnim mrežama u Energetskoj zajednici rezultirale su izradom dokumenta u kojem je opisano aktuelno stanje u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Hrvatskoj, Kosovu*, Makedoniji, Moldaviji, Srbiji i Ukrajini, te date preporuke za harmonizaciju ove problematike. Za razliku od električne energije, gas se može uskladištiti, i kao takav koristiti u slučaju debalansa.

Radna grupa za zaštitu kupaca (CWG) je i u 2012. godini, prije svega, bila posvećena razvoju mehanizama za zaštitu kupaca u procesu liberalizacije tržišta energije, pružajući doprinos svim aktivnostima Energetske zajednice koje su se odnosile na kupce, a posebno na zaštitu njihovih osjetljivih kategorija. U okviru rada CWG pripremljena je *Studija o preporukama za promjenu snabdjevača u Energetskoj zajednici* i održana radionica za predstavnike regulatornih komisija. CWG je radila na pripremi više dokumenata koji se odnose na stanje u Energetskoj zajednici uključujući *Pregled praksi u oblasti malih proizvođača električne energije* i *Analizu prakse priključivanja na distributivnu mrežu*.

2012. godine objavljen je *Izveštaj o uporednoj analizi kvaliteta snabdijevanja električnom energijom*, koji je rezultat saradnje ECRB-a sa Vijećem evropskih energetskih regulatora (CEER) i prilog je Petoj CEER-ovoj uporednoj analizi kvaliteta snabdijevanja električnom energijom. U okviru redovne razmjene znanja i iskustva CEER-a i ECRB-a, CWG je dala svoj puni doprinos izradi zajedničkog dokumenta regulatora iz EU i Energetske zajednice *Preporuke za nadzor kvaliteta napona*.

U narednom periodu Radna grupa planira nastaviti aktivnosti na zaštiti ugroženih kategorija kupaca i dati svoj doprinos u pripremi socijalne strategije Energetske zajednice, analizirati relevantne elemente koji čine distributivne tarife i krajnje cijene energije, te pripremiti pregled praksi u domenu ugovora koji potpisuju mali kupci. CWG planira i održavanje zajedničkog seminara sa CEER-om i ERRA-om u funkciji edukacije kupaca, odnosno formiranja i jačanja njihove svijesti o važnosti funkcioniranja tržišta energije.

Implementacijska grupa za uspostavu Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO IG) finalizirala je svoj rad kada je uspostavljena *Projektna kompanija Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Evrope*, sa sjedištem u Podgorici. Ugovor o njoj uspostavi potpisali su u Bečićima 13. juna 2012. godine operatori prijenosnih sistema iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Grčke, Hrvatske, Kosova*, Makedonije, Rumunije, Slovenije i Turske.

Projektna kompanija, čiju uspostavu su svojim donacijama podržale Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), Njemačka Kreditna ustanova za obnovu (KfW) i Agencija za međunarodnu saradnju SAD (USAID), će u 2013. godini obaviti pripreme aktivnosti za osnivanje *Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Evrope* koje, između ostalog, uključuju izradu pravila za alokaciju kapaciteta i način raspodjele prihoda od aukcija.

Harmonizacija upravljanja zagušenjima i optimizacija alokacije prekograničnih prijenosnih kapaciteta kao integracijski instrumenti omogućavaju prijenos električne energije i trgovinu sa više lakoće i manje birokracije, ali istovremeno jačaju regionalnu integraciju i interes investitora.

SEE CAO IG bila je jedna od radnih grupa ECRB-a od njegove uspostave 2006. godine i sastojala se od predstavnika regulatornih tijela i operatora prijenosnih sistema, uz vodeću ulogu regulatora. Ovakav sastav uvažavao je činjenicu da je za tretman problematike koordiniranih aukcija neophodna kontinuirana i tijesna saradnja između operatora sistema i regulatora u regiji. Saradnja regulatora i operatora iz regije nastavit će se kroz različite zajedničke tematske sastanke orijentirane na problematiku koordiniranih aukcija.

4.2 Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA

Regionalna asocijacija energetske regulatora (eng. *Energy Regulators Regional Association – ERRA*) je organizacija nezavisnih regulatornih tijela za energiju prvenstveno iz regije Centralne Evrope i Evroazije. ERRA ima 24 punopravna člana, kao i četiri pridružena člana iz regije. U radu ERRA-e djeluje i šest dodatnih pridruženih članova van regije uključujući Nacionalnu asocijaciju regulatora SAD (eng. *National Association of Regulatory Utility Commissioners – NARUC*), te regulatorna tijela odnosno asocijacije iz Afrike i Azije (slika 14).

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetske djelatnosti u zemljama članicama, podsticanje razvoja nezavisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje saradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članova, bolji pristup informacijama o svjetskoj praksi u reguliranju energetske djelatnosti.

Slika 14. Članstvo u ERRA-i

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravan član ERRA-e od 19. maja 2004. godine. Na Generalnoj skupštini održanoj u maju 2010. godine, kao pridruženi članovi ove organizacije primljene su i dvije entitetske regulatorne komisije FERK i RERS.

Predstavnici DERK-a aktivno učestvuju u radu Generalne skupštine, Investicijske konferencije i u radu stalnih komiteta i radnih grupa, od kojih se posebno izdvajaju Stalni komitet za tarife i cijene, Radna grupa za pravnu regulativu i Stalni komitet za licence i konkurenciju, u kojem Saša Ščekić, rukovodilac Sektora za licence i tehničke poslove, kao predsjedavajući od 2010. godine doprinosi afirmaciji Regulatorne komisije. Tokom 2012. godine aktivirana je Radna grupa za strateško planiranje u funkciji analize rada Asocijacije i predlaganja rješenja za poboljšanje rada i dugoročnu održivost.

Najvažnije teme obrađivane u 2012. godini odnosile su se na inteligentne mreže i brojila, mehanizme podsticaja obnovljivih izvora, modele promocije energetske efikasnosti, klimatske promjene, regulatorni aspekt pristupa treće strane, otvaranje i razvoj tržišta, kreiranje regionalnih tržišta, razvoj infrastrukture u funkciji prekogranične trgovine, razdvajanje prijenosne djelatnosti, regulatorni nadzor veleprodajnog tržišta, alokaciju prijenosnih kapaciteta i upravljanja zagušenjima, obavezu javne usluge, procedure promjene snabdjevača, nove tarifne alate i podsticajnu regulaciju distributivnih kompanija, pravni aspekti licenciranja, mogućnosti prelaska sa pristupa izdavanja licenci na pristup registracije, regulaciju djelatnosti skladištenja gasa, klasifikaciju kupaca, proceduru i cijenu priključka, te na izvršna ovlaštenja regulatora, rješavanje sporova, transparentnost i blagovremenost regulatornog djelovanja.

Pored aktivnog rada u tijelima ERRA-e, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava svoju ulogu člana ove Regionalne asocijacije pružanjem relevantnih informacija o energetskom sektoru i regulatornoj praksi Bosne i Hercegovine.

4.3 Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora – MEDREG

Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora – MEDREG, koja je osnovana kao radna grupa u maju 2006, danas je neprofitno udruženje koje je u skladu sa italijanskim zakonom uspostavljeno u Rimu 2007. godine. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Kijra, Malte, Maroka, Palestinske uprave, Portugala, Slovenije, Španije, Tunisa i Turske.

Organizacijska struktura MEDREG-a obuhvata Generalnu skupštinu koja se sastaje dva puta godišnje i četiri *ad hoc* grupe: (1) za institucionalna pitanja (kojom predsjedava Alžir), (2) za električnu energiju (kojom predsjedava Egipat), (3) za gas (kojom predsjedava Turska) i (4) za okoliš, obnovljive izvore energije i energetska efikasnost (kojom predsjedava Španija). *Ad hoc* grupe se okupljaju najmanje dva puta godišnje.

Glavni cilj Asocijacije je promocija jasnih, stabilnih i usklađenih pravnih okvira u Mediteranu radi omogućavanja investicija u energetska infrastrukturu i podrške integraciji tržišta. Stoga, MEDREG promovira stalnu razmjenu znanja, iskustva i stručnosti, prikupljanje podataka kroz sveobuhvatne studije, izvještaje sa preporukama, te specijalizirane obuke u sferi energetske regulacije.

MEDREG-ove aktivnosti imaju podršku svih regulatornih tijela zemalja članica, a od 2007. godine Evropske unije i Vijeća evropskih energetska regulatora (CEER). MEDREG je 2012. godine priznat od Odbora za industriju, istraživanje i energiju (ITRE) Evropskog parlamenta kao referentna institucija za reguliranje energije u Mediteranu.

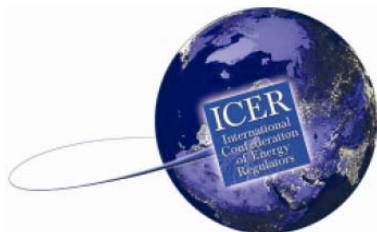
Predstavnici DERK-a neposredno učestvuju u radu Generalne skupštine, a svoj doprinos radu *ad hoc* grupa daju učešćem na sastancima putem različitih telekomunikacijskih alata, te pripremom informacija i komentara na nacрте dokumenata. Afirmaciji Regulatorne komisije u okviru MEDREG-a doprinosi i Almir Imamović, rukovodilac Sektora za tarife i tržišta, koji je od novembra 2012. godine dopredsjedavajući *Ad hoc* grupe za električnu energiju.

Kako je problematika kupaca postala jedna od centralnih tema razvoja tržišta širom svijeta, na sastancima Generalne skupštine u 2012. godini MEDREG je posebnu pažnju posvetio ovoj temi i predstavio na Generalnoj skuštini planirane aktivnosti novoformirane Radne grupe sa posebnim zadatkom koja je posvećena pitanjima kupaca (CUS TF), u čemu su predstavnici DERK-a dali poseban doprinos. Pored toga, Generalna skuština je naglasila važnost dijaloga sa vanjskim partnerima jer je regionalna saradnja, koja uključuje zajedničke aktivnosti glavnih energetska aktera u Mediteranu, jedan od neophodnih uvjeta za uspostavu Mediteranske energetske zajednice. Razmjenu informacija i promociju aktivnosti MEDREG-a između zemalja članica unapređuje Grupa za komunikaciju u kojoj svako regulatorno tijelo zemlje članice ima svog predstavnika.

MEDREG je u 2012. godini zvanično predstavio publikaciju "*Petogodišnji izvještaj*" baziranu na rezultatima intenzivnih aktivnosti u prethodnom periodu, koje potvrđuju posvećenost Asocijacije svojim primarnim ciljevima.

4.4 Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER

Međunarodna konfederacija energetske regulatora (ICER), osnovana u oktobru 2009. godine, je dobrovoljni okvir za saradnju energetske regulatora na svjetskom nivou. Cilj ICER-a je da poboljša informiranost javnosti i kreatora političkih odluka, kao i razumijevanje reguliranja energije i njegove uloge u rješavanju širokog spektra socio-ekonomskih, okolišnih i tržišnih pitanja.

Od svog osnivanja ICER nastoji da izgradi čvrste veze između regionalnih regulatornih asocijacija širom svijeta kroz strukturu virtuelnih radnih grupa od kojih je svaka posvećena određenoj tematici. Ta struktura uključuje Virtuelnu radnu grupu za otvaranje i integraciju regionalnih tržišta (VWG1), Virtuelnu radnu grupu za tehnološke promjene (VWG2), Virtuelnu radnu grupu posvećenu pitanjima kupaca (VWG3) i Virtuelnu radnu grupu za obrazovanje i najbolje prakse (VWG4).

Preko 200 regulatornih tijela sa šest kontinenata, putem 12 regionalnih regulatornih asocijacija (slika 15) ostvaruje članstvo u ICER-u i učestvuje u njegovom radu. DERK je član ICER-a putem ERRA-e i MEDREG-a.

Aktuelni rezultati ove globalne saradnje energetske regulatora predstavljeni su u četiri izvještaja koji uključuju međunarodne analize slučajeva o: (1) garantiranju pouzdanosti i sigurnosti snabdijevanja, (2) obnovljivoj energiji i distributivnoj proizvodnji, (3) inteligentnim brojlama i (4) konkurentnosti i problematici priuštivosti.

Slika 15. Regionalne regulatorne asocijacije u članstvu ICER-a

Lord Mogg, predsjednik ICER-a:

“... ICER ubrzava trend regulatora da se sastaju prelazeći političke granice, da bi razmjenjivali iskustva i svojom stručnošću doprinosili rješavanju današnjih globalnih izazova.”

Iz završne izjave na Petom Svjetskom regulatornom forumu,

Quebec, Kanada,
16. maja 2012.

4.5 Međunarodna mreža energetskih regulatora – IERN

Međunarodna mreža energetskih regulatora (eng. *International Energy Regulation Network – IERN*) je internet platforma koja je uspostavljena 2003. godine od Drugog Svjetskog energetskog regulatornog foruma (WFER). Cilj IERN-a je omogućiti razmjenu informacija o reguliranju tržišta električne energije i prirodnog gasa, kako za dobrobit regulatornih tijela, tako i drugih zainteresiranih korisnika. IERN vodi Škola regulacije u Firenci uz blisku saradnju sa Vijećem evropskih energetskih regulatora (CEER).

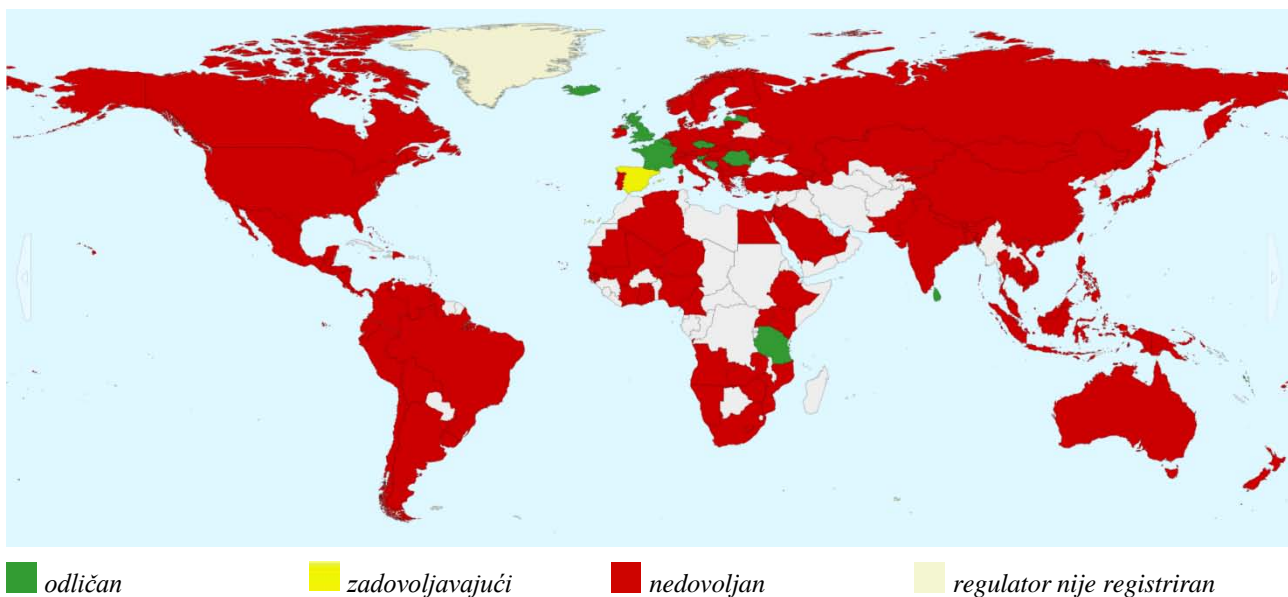
IERN je mjesto gdje regulatori mogu razmijeniti informacije o mogućnostima stručnog usavršavanja, konferencijama i *on-line* resursima za reguliranje energije. Dugoročno, IERN-ov cilj je da postane ne samo subjekat za omogućavanje razmjene postojećih informacija, već i kreator internih radnih dokumenata zasnovanih na najboljoj praksi.

IERN okuplja 310 regulatornih tijela koja su ujedno i članovi regionalnih regulatornih asocijacija.

Da bi se garantirao kvalitet podataka koji se mogu naći na internet stranici, glavna regionalna udruženja regulatora širom svijeta, pojedinačni regulatori energije i više međunarodnih institucija pružaju podršku IERN-u. DERK je direktno učestvovao u kreiranju ove Mreže, te su podaci o energetskom sektoru i regulatornoj praksi BiH učinjeni dostupnim i na ovaj način.

Zahvaljujući aktivnom učešću osoblja DERK-a u dostavi odgovora na IERN-ove *on-line* upitnike i u 2012. godini, podaci koji je dostavio bosanskohercegovački regulator se nalaze među onima koji su ocijenjeni najvišom ocjenom (slika 16). Cilj ovih

Slika 16. Kvalitet dostave podataka IERN-u (decembar 2012. godine)

aktivnosti je davanje informacija o reguliranju sektora energije, naročito o obimu aktivnosti regulatornih tijela uključujući prijenos, distribuciju, proizvodnju, veleprodaju, maloprodaju itd. kao i ažuriranje već postojećih podataka. Ovakav pristup omogućava da relevantne informacije koje osigurava ova platforma budu dostupne zainteresiranim korisnicima na blagovremen i efikasan način.

* * *

Od maja 2012. godine, Međunarodna mreža energetske regulatora (IERN) je sjedinjena sa Međunarodnom konfederacijom energetske regulatora (ICER) u jedinstvenu organizaciju pod okriljem ICER-a. Tako su sada IERN i njegova baza podataka dio šireg ICER-ovog okvira. U toku su aktivnosti na kreiranju jedinstvene internet prezentacije ICER-a i IERN-a.

5. REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ

Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH utvrđena je obaveza revizije finansijskih izvještaja DERK-a od nezavisnog revizora.

Revizijom finansijskih izvještaja DERK obezbjeđuje nezavisnu i nepristrasnu provjeru iskazanih rezultata poslovanja, kao i usklađenosti navedenih podataka i provedenih postupaka sa važećim propisima. U toku 2012. godine reviziju finansijskih izvještaja DERK-a za prethodnu godinu obavilo je društvo za reviziju, računovodstvo i konsalting "REVIK" d.o.o. Sarajevo, sa kojim je u postupku javne nabavke zaključen ugovor o obavljanju usluga revizije.

Kako bi se u razumnoj mjeri uvjerali da finansijski izvještaji ne sadrže materijalno značajne pogreške revizori su prikupili brojne dokaze o iznosima i drugim podacima objavljenim u finansijskim izvještajima, odnosno pribavili dovoljno dokaza da izraze svoje mišljenje.

Prilikom ocjenjivanja realnosti finansijskih izvještaja revizor je istodobno kontrolirao primjenu računovodstvenih politika, kao i značajne procjene rukovodstva, prije svega u oblasti finansijske funkcije. Upravljanje finansijama predstavlja efikasan alat za postizanje ciljeva DERK-a.

Osnova za rad finansijske funkcije je definirana Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH kojim je utvrđeno da se DERK u potpunosti finansira iz vlastitih prihoda.

Osnovni prihod u 2012. godini je bila regulatorna naknada koju su plaćali vlasnici licenci. Regulatorna naknada je, kao i ranijih godina, pokrila troškove DERK-a tekuće godine, te su licenciranim subjektima, za procijenjeni višak prihoda nad rashodima, umanjene obaveze za plaćanje regulatorne naknade u narednom periodu.

Troškovi koje je revidirala eksterna revizija su priznati u finansijskom izvještaju prema istim računovodstvenim politikama i principima kao i u ranijim periodima kada je reviziju finansijskih izvještaja obavljao i Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

Revidirani finansijski izvještaji predstavljaju rezultat aktivnosti DERK-a koje obuhvataju:

- nastanak i podmirenje finansijskih obaveza za potrebe definirane u odobrenom finansijskom planu,
- kratkoročno planiranje i upravljanje novčanim tokovima,
- redovno praćenje realizacije finansijskog plana za tekuću godinu,

“Po našem mišljenju, finansijski izvještaji prikazuju objektivno, u svim materijalno značajnim stavkama, finansijski položaj Državne regulatorne komisije za električnu energiju (DERK) na dan 31. decembra 2011. godine, te rezultate njegovog poslovanja i promjene u novčanom toku za godinu koja je tada završila u skladu s Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (“MSFI”).”
(“REVIK”, 9. marta 2012.)

- analizu i procjenu budućih novčanih tokova u svrhu pripreme novog finansijskog plana,
- pripremu finansijskog plana za narednu godinu,
- unutarne finansijsko izvještavanje kao osnovu za donošenje odgovarajućih poslovnih odluka,
- finansijsko izvještavanje prema vanjskim tijelima, ovlaštenim institucijama i javnosti.

Kako bi obezbijedio organiziran i efikasan rad uz istodobnu prevenciju ili identifikaciju mogućih grešaka u cilju zaštite imovine od gubitaka uzrokovanih nepažnjom ili lošim upravljanjem, DERK je propisao procedure i odgovornosti za izvršenje navedenih aktivnosti (*sistem internih kontrola*).

Kreirani sistem internih kontrola u DERK-u dodatno je unaprijeđen u toku 2012. godine donošenjem novih i izmjenama postojećih internih akata, prije svega u pravcu racionalizacije i rentabilnosti postojećih radnih procesa, a što je rezultiralo smanjenjem pojedinih troškova u odnosu na prethodne periode. Namjera je DERK-a da i u narednom periodu nastavi kontinuitet svojih napora da poveća efikasnost mehanizama implementacije uspostavljenog sistema internih kontrola.

Savjesnost u raspolaganju sredstvima i usklađenost poslovanja s važećim zakonskim propisima konstanta je uočena i u periodima kada je finansijske izvještaje DERK-a istovremeno revidirao i Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine, nakon čega je javno pohvaljivan od oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

Provođenjem eksterne revizije DERK osigurava nezavisan i pouzdan izvještaj o korištenju imovine te upravljanju prihodima i rashodima. Ovaj izvještaj se svake godine objavljuje kako bi se zainteresiranim licima i široj javnosti pružile informacije o finansijskom položaju i rezultatima poslovanja DERK-a. Revidirani finansijski izvještaji za 2011. godinu su objavljeni u "Službenom glasniku BiH", broj 28/12 i u okviru internet prezentacije www.derk.ba.

6. OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2013. GODINI

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastaviti će svoje aktivnosti na kreiranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuirano snabdijevanje električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvaliteta za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštivanje međunarodnih sporazuma, domaćih zakona, odgovarajućih evropskih uredbi i direktiva, kao i drugih pravila o unutarnjem tržištu električne energije.

DERK će i u 2013. godini zadržati kontinuitet saradnje sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a posebno sa Komisijom za saobraćaj i komunikacije Predstavničkog doma PS BiH i Komisijom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, saobraćaj i komunikacije Doma naroda PS BiH. Također, primarni interes će ostati i razmjena informacija i usklađenost ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, nadležnim za kreiranje politike u skladu sa Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH.

Svi dosada primjenjivani modaliteti međusobnog praćenja i usklađivanja djelovanja koristit će se i u 2013. godini u odnosima sa Regulatornom komisijom za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnom nivou, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH.

Kako bi zadovoljio potrebe različitih nivoa odlučivanja za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije DERK će ostati referentan administrativni izvor i aktivan generator ovih podataka. U ovom cilju će nastaviti saradivati sa Agencijom za statistiku BiH a posebno nakon proširenja *acquis*-a Energetske zajednice u oblasti energetske statistike koji odlukama Ministarskog vijeća od oktobra 2012. godine uključuje i Uredbu 1099/2008/EC o energetske statistici i Direktivu 2008/92/EC o poboljšanju transparentnosti cijena gasa i električne energije.

DERK će pratiti aktivnosti i trendove u kompletnom energetske sektoru i neposredno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje DERK će biti usmjeren na:

- donošenje tarifa u okviru svojih nadležnosti,
- izdavanje licenci,

- regulatorni nadzor licenciranih subjekata,
- kreiranje novih regulatornih pravila, te analiziranje ranije donijetih regulatornih pravila i postojeće prakse, uz pregled i reviziju akata DERK-a,
- razvoj modela pružanja pomoćnih usluga,
- stvaranje većeg stepena integracije domaćeg tržišta električne energije, s posebnim fokusom na efikasno otvaranje maloprodajnog i veleprodajnog tržišta,
- jačanje kapaciteta za ispunjavanje međunarodnih obaveza u vezi sa regulatornim izvještavanjem,
- socijalni aspekt u domenu regulatorne prakse,
- praćenje primjene Mehanizma kompenzacije između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizma) i rad Projektne kompanije Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Evrope,
- odobravanje i nadziranje pravila koja razvijaju “Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini”, “Elektroprijenos Bosne i Hercegovine” i “Komunalno Brčko”,
- praćenje pripreme *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period od 2014. do 2023. godine*, te odobravanje *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za naredni desetogodišnji period*, kao i *Plana investicija Elektroprijenosna BiH*,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi,
- obavljanje ostalih poslova koji mu budu povjereni u nadležnost.

U provođenju svojih aktivnosti DERK će, u granicama ovlaštenja koja su mu zakonom povjerena, voditi računa o zaštiti kupaca i dati svoj puni doprinos u iznalaženju najboljih primjenjivih rješenja u narednom periodu.

S obzirom na činjenicu da je Bosna i Hercegovina temeljem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice postala obavezna do 1. januara 2015. godine u svoje zakonodavstvo transponirati i u praksi implementirati nove propise Evropske unije o internom energetsom tržištu (Treći paket), DERK će u okvirima svojih kompetencija i optimalnom upotrebom koordinacije sa drugim ključnim subjektima biti orijentiran na realizaciju više projekata s ovom namjenom.

U interesu je svih ključnih subjekata za provedbu reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini harmonizacija podzakonskih propisa i efikasna koordinacija među tijelima koja učestvuju u njihovoj pripremi i izradi. Cilj je kreiranje jasnog i

pouzdanog zakonodavnog okvira zasnovanog na evropskim direktivama i pravilima o unutrašnjem tržištu električne energije.

U tom smislu, DERK planira aktivno učešće u realizaciji projekta *Izrada zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom tečevinom EU*, te u otklanjanju nedostataka u elektroenergetskom sektoru koji su navedeni u *Izveštaju Evropske komisije o napretku BiH u 2012. godini*.

DERK će, također, participirati u podršci i provedbi regionalnih prioriteta i rangiranih projekata Energetske zajednice (razvoj energetske strategije i planski koraci za njenu implementaciju, priprema socijalne strategije, otvaranje veleprodajnog tržišta električne energije u regiji i sigurnost snabdijevanja), ali i prioriteta koji su u okviru Energetske zajednice identificirani za elektroenergetski sektor BiH, odnosno koje navodi *Izveštaj o implementaciji acquis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*.

U centru zanimanja bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam učestvuje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice (uključujući Radnu grupu za električnu energiju, Radnu grupu za gas i Radnu grupu za zaštitu kupaca),
- ERRA – Regionalna asocijacija energetske regulatore (uključujući Stalni komitet za licence i konkurenciju, Stalni komitet za tarife i cijene i Radnu grupu za pravnu regulativu),
- MEDREG – Asocijacija mediteranskih energetske regulatore (uključujući *ad hoc* grupe za institucionalna pitanja, električnu energiju, gas, te okoliš, obnovljive izvore i energetske efikasnost, kao i Radnu grupu sa posebnim zadatkom koja je posvećena pitanjima kupaca),
- ICER – Međunarodna konfederacija energetske regulatore,
- IERN – Međunarodna mreža energetske regulatore.

DERK će, također, nastaviti praćenje rada Vijeća evropskih energetske regulatore (CEER) i Agencije za saradnju energetske regulatore (ACER).

U 2013. godini dodatnu dimenziju u međunarodnoj saradnji regulatornih komisija u Bosni i Hercegovini pružit će novi projekat USAID-a kroz koji će razviti partnerski odnos sa regulatornim tijelom jedne od saveznih država u SAD. Projekat regulatornog partnerstva podržava i Nacionalna asocijacija regulatora SAD (NARUC).

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći u okviru internet prezentacije na adresi www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica M. Jovanovića 4/II.

PRILOG A: Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine

(korišteni podaci NOS-a BiH, Elektroprijenosa BiH i elektroprivreda u BiH)

Osnovni podaci o instaliranim kapacitetima proizvodnih objekata

Ukupan instalirani kapacitet proizvodnih objekata u Bosni i Hercegovini iznosi 3.963,96 MW, od čega u većim hidroelektranama 2.048 MW, a u termoelektranama 1.765 MW. Instalirani kapacitet malih hidroelektrana u BiH je 59,73 MW, dok je 91,23 MW instalirano u industrijskim elektranama. Pregled većih proizvodnih objekata dat je u narednoj tabeli:

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	3×60	180
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	2×108	216
Čapljina	2×210	420
Rama	2×80	160
Jablanica	6×30	180
Grabovica	2×57,5	115
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Mostarsko blato	2×30	60
Peć-Mlini	2×15	30
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
G3	100	85
G4	200	182
G5	200	180
G6	215	188
KAKANJ	450	398
G5	110	100
G6	110	90
G7	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	300	279

Osnovni podaci o prijenosnom sistemu

Nazivni napon dalekovoda	<i>dalekovodi</i>
	Dužina (km)
400 kV	864,73
220 kV	1.524,80
110 kV	3.888,63
110 kV - kablovski vod	31,78

Nazivni napon dalekovoda	<i>interkonekcije</i>
	Broj interkonekcija
400 kV	4
220 kV	10
110 kV	22
<i>Ukupno</i>	36

Vrsta trafostanice	<i>trafostanice</i>	
	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
TS 400/x kV	9	6.090,5
TS 220/x kV	8	1.423,0
TS 110/x kV	128	4.855,0

Prijenosni odnos transformatora	<i>transformatori</i>	
	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
TR 400/x kV	14	4.900,0
TR 220/x kV	14	2.100,0
TR 110/x kV	222	5.368,5

PRILOG B: Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

(GWh)

2012. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.086,63	1.832,77	1.229,30		4.148,70
Proizvodnja u termoelektranama	5.367,80	3.251,70			8.619,50
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	115,40	43,04	7,89		166,33
Proizvodnja	6.569,83	5.127,51	1.237,19		12.934,54
Distributivna potrošnja	4.340,28	3.551,14	1.379,43	262,54	9.533,39
Gubici prijenosa					308,14
Veliki kupci	446,23	119,18	2.136,41*		2.701,83
Potrošnja rudnika i pumpanje		13,62	67,26		80,88
Potrošnja	4.786,52	3.683,94	3.583,10	262,54	12.624,24
*Uključujući i 910,54 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2011. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.113,63	1.817,09	1.395,40		4.326,12
Proizvodnja u termoelektranama	6.138,01	3.449,76			9.587,77
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	100,82	28,61	6,60		136,04
Proizvodnja	7.352,47	5.295,46	1.402,00		14.049,93
Distributivna potrošnja	4.284,17	3.556,16	1.363,04	271,71	9.475,08
Gubici prijenosa					324,17
Veliki kupci	417,17	124,08	2.216,62*		2.757,87
Potrošnja rudnika i pumpanje		14,23	21,22		35,45
Potrošnja	4.701,34	3.694,47	3.600,88	271,71	12.592,57
*Uključujući i 876,00 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2010. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	2.094,61	3.246,91	2.604,67		7.946,20
Proizvodnja u termoelektranama	5.012,79	2.856,00			7.868,80
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	182,77	62,11	8,54		253,41
Proizvodnja	7.290,17	6.165,02	2.613,21		16.068,40
Distributivna potrošnja	4.232,92	3.522,19	1.367,75	277,35	9.400,21
Gubici prijenosa					337,95
Veliki kupci	371,43	110,26	2.030,80*		2.512,49
Potrošnja rudnika i pumpanje		12,96	2,21		15,17
Potrošnja	4.604,35	3.645,41	3.400,76	277,35	12.265,82
*Uključujući i 1068,48 GWh koje su Aluminij i BSI nabavili kao kvalificirani kupci					
2009. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.631,23	2.577,36	1.939,82		6.148,41
Proizvodnja u termoelektranama	5.233,60	2.993,02			8.226,63
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	128,39	52,85	5,24		186,47
Proizvodnja	6.993,22	5.623,24	1.945,06		14.561,52
Distributivna potrošnja	4.132,46	3.403,46	1.349,97	272,22	9.158,11
Gubici prijenosa					306,46
Veliki kupci	367,30	120,90	1.630,16*		2.118,37
Potrošnja rudnika i pumpanje		14,34			14,34
Potrošnja	4.499,76	3.538,70	2.980,13	272,22	11.597,28
*Uključujući i 876,00 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2008. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.478,17	1.931,38	1.355,20		4.764,75
Proizvodnja u termoelektranama	5.749,51	3.094,41			8.843,92
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	112,60	58,70	4,30		175,60
Proizvodnja	7.340,29	5.084,49	1.359,50		13.784,28
Distributivna potrošnja	4.042,65	3.309,06	1.334,09	268,86	8.954,66
Gubici prijenosa					326,50
Veliki kupci	658,42	148,23	2.091,17*		2.897,83
Potrošnja rudnika i pumpanje		14,15			14,15
Potrošnja	4.701,08	3.471,45	3.425,26	268,86	12.193,15
*Uključujući i 1223,04 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					

PRILOG C: Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima Elektroprijenosa BiH i područjima elektroprivreda (decembar 2012. godine)

